

„DELIMO“

Međugeneracijsko mentorstvo
u romsko-ženskom pokretu

 Zaustavimo nasilje
Ostvarimo ravnopravnost

„DELIMO“ Međugeneracijsko mentorstvo u romsko-ženskom pokretu

Autorka

Marina Simeunović

Izdavač

BIBIJA - Romski ženski centar

Štampa

COPY WORLD BSK, Beograd

Tiraž

100

Beograd, 2025.

ISBN-978-86-904638-1-7

**„DELIMO“
MEĐUGENERACIJSKO MENTORSTVO
U ROMSKO - ŽENSKOM POKRETU**

**„Tamo gde posadiš veru, nadu i
ljubav tu uvek nikne svetlost”**

Ova brošura je nastala u okviru projekta „Zaustavimo nasilje – Ostvarimo ravnopravnost”, koji zajednički sprovode agencije UN-a u Srbiji, UNDP, UNFPA, UNICEF i UN Women, u partnerstvu sa Vladom Republike Srbije, uz podršku Vlade Švedske. Projektom se doprinosi stvaranju društva u kome su rodno zasnovana diskriminacija i nasilje neprihvatljivi, prava žena su zaštićena, a žene i muškarci ravnopravno učestvuju i doprinose svim sferama života. Stavovi izneti u ovoj brošuri predstavljaju stavove autorke i ne odražavaju nužno stavove Ujedinjenih nacija, navedenih agencija UN, Vlade Republike Srbije niti Vlade Švedske.

REČ AUTORKE

U kolektivnoj svesti romskog naroda oduvek je važila maksima „Biti, a ne imati“. Razlog tome je poštovanost nematerijalnog i prioritarnost onoga što u romskom narodu zovemo - rromanipen. Rromanipen znači međusobno poverenje, deljenje, uzajamnu podršku i brigu jednih o drugima, brigu o kolektivitetu. Mi verujemo da se snaga ne meri time koliko imamo, već koliko delimo i kada kažemo „DELIMO“ mislimo na zajedništvo, na podršku, emocije, znanja i iskustva, na solidarnost, pravdu i jednakost, ali i na podelu tereta i odgovornosti.

Delimo ono što nas čini ljudima – osmeh, ideje, podršku. Delimo priče koje nas povezuju i snove koji rastu kada ih izgovorimo naglas, a neko nas podrži da do njihovog ostvarenja istrajemo. Inovativni program „Delimo“ nastao je iz želje da podrži i osnaži mlade Romkinje, ohrabri njihov entuzijazam i kreira prostore za nove aktivističke snage i ambicije, da dá priliku da znanje, iskustvo i solidarnost ne ostanu zatvoreni u uskom krugu pojedinaca, već da se oni dele među generacijama unutar žensko - romskog pokreta koji mora da nastavi da se grana i širi. Želimo da naš pokret bude knjiga u kojoj svaka priča postaje inspiracija za razvoj, svaka lekcija postaje most, a svaka žena – deo zajednice koja raste zajedno bez obzira kojoj generaciji pripadala. Nazvali smo ga tako jer verujemo da se promene u zajednici dešavaju onda kada delimo ono što znamo, ono što jesmo i ono u šta verujemo.

Delimo, uverene da se znanje, podrška i inspiracija umnožavaju tek kada se podele. Delimo jer verujemo da su znanje, iskustvo i podrška temelj održivih promena u zajednici. Delimo – svesne da zajedno možemo više. Delimo jer žene iz romske zajednice zaslužuju kontinuitet borbe za njen pravedniji tretman društva i sopstvene zajednice. Delimo jer rast počinje tamo gde se sretnu dve žene koje veruju jedna u drugu.

Znanje raste samo kada se deli pa je mentorstvo način da ono postane nasleđe. Iz tog razloga uspostavljenim programom u koji je aktivno uključeno 25 aktivistkinja iz romske zajednice različitih starosnih dobi, nastojimo da njime podstaknemo profesionalni i lični razvoj mladih žena kroz kontinuirani mentorski odnos; povežemo različite generacije i oblasti stručnosti u zajedničku mrežu podrške i saradnje; unapredimo veštine liderstva, javnog nastupa, zagovaranja i timskog rada; promovisemo vrednosti solidarnosti, poverenja i zajedničkog rasta; doprinesemo većoj vidljivosti i učešću žena iz marginalizovanih zajednica u javnom životu i na kraju – osiguramo veću dostupnost pravu na obrazovanje romskim devojkicama.

Mentorstvo za nas nije jednosmeran put – to je prostor poverenja u kome učimo jedna od druge i delimo ono što nas pokreće. Svaka reč, informacija, znanje, veština, svako iskustvo i svaki savet putuju u oba smera – od mentorke do mentorine i obrnuto. Kroz „Delimo“ stvaramo mrežu žena koje zajedno grade budućnost u kojoj svaka ima prostor da napreduje uz podršku ostalih. Delimo jer zajedno rušimo zidove, gradimo mostove i širimo prostor mogućeg za romske devojčice i devojke.

„Mentorstvo je čin deljenja svetla ne da bi drugi hodao tvojim putem, već da bi video svoj.“

1. ZAŠTO MENTORSTVO DANAS?

Mentorstvo je poseban proces i interaktivan odnos između dve osobe – mentora i mentija (mentorisanе osobe, mentorine) koji međusobno razmenjuju perspektive, znanja i veštine, iskustva, kontakte i druge resurse kako bi, prema tradicionalnom uverenju, bile prepoznate i dodatno razvijene mentijeve sposobnosti, veštine i talenat, a sve sa ciljem njegovog ličnog razvoja i profesionalnog napredovanja. Međutim, iskustva su pokazala da je ovaj odnos poverenja nikada nije jednostran već posledično vezan za obostrani rast te da u ovom odnosu mentor takođe ostvaruje iste benefite, budući da u tom procesu i sam raste i razvija sopstveni potencijal. Dakle, zdrav mentorski odnos ne podrazumeva nametanje niti hijerarhiju već je reč o dvosmernoj podršci u rastu. Mentorski proces ima definisan vremenski okvir, ciljeve i ishode. On ima početak, tok trajanja i kraj, takozvani izlaz iz procesa¹.

Mentor/ka ne dolazi kao guru sa rešenjima. On/a dolazi sa pažnjom, slušanjem, otvorenosću. Pruža okvir, ali ne crta mapu. Pruža podršku, ali ne ukida borbu. Uči da vodi kroz prisustvo, a ne kroz kontrolu. I što je najvažnije i sam/a se menja.“

1 Holističko mentorisanje društvenih inovatora, Andreja Koršić i Ema Štefanac, Beograd, 2025. godine, dostupno na: <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2025/09/Holisticko-mentorstvo.pdf>

U savremenom obrazovnom kontekstu govori se o više oblika mentorstva, a najčešće korišćeni je spomenuti „jedan na jedan“. Pored individualnog, praktikuju se i mentorstvo pojedinca sa grupom kao i grupe mentora sa grupom mentorisanih. U eri modernih tehnologija rastući je trend „e-mentorstva“ u kome se odnos mentorstva odvija u virtuelnom svetu uz upotrebu modernih tehnologija. Sve češće se uz pojam mentorstva vezuje epitet „holistički“. Važno je napomenuti da je mentorstvo transformativni i multidimenzionalni proces koji objedinjuje resurse i ambicije obe strane u odnosu i nije moguće ostvariti njegovu pravu i celovitu svrhu ukoliko on ne obuhvata sve aspekte obe ličnosti kao celine. Termin holistički upućuje i na višedimenzionalnost povezanosti mentija/mentorine sa zajednicom u kojoj se razvija i u kojoj želi da ostvari postavljene ciljeve. Koncept mentorstva je u Srbiji poslednjih 15 godina popularizovan kao snažna alatka u procesu osnaživanja žena. Žensko mentorstvo kao temeljni princip uvek podrazumeva izgradnju međusobne podrške žena koje kroz deljenje znanja, iskustava, jačanje solidarnosti i promociju dobrih uzora doprinose umrežavanju i osnaživanju žena.

Žensko mentorstvo je prostor uzajamnog rasta, solidarnosti i poverenja. U njemu ne postoji hijerarhija, već se figurativno formira solidarni krug, krug žena koje se međusobno slušaju, podržavaju i veruju da znanje i iskustvo imaju smisla tek kada se podele. I baš u tom deljenju nastaje ono najvrednije – zajedništvo, samopouzdanje i osećaj da nismo same na svom putu. Može se reći da je žensko mentorstvo susret dve priče – jedne koja već zna put i druge kojoj se bilduju znanje i samopouzdanje i ohrabruje početak otkrivanja sopstvenog puta uspeha.

2. AKTERKE

• Romski ženski centar Bibija osnovan je 1998. godine. Cilj centra je učiniti vidljivim probleme sa kojima se susreće romska žena u društvu i svojoj bližjoj okolini kao i artikulisanje svih vrsta potreba koje su neophodne za zdravo funkcionisanje i uspešan rad. Misiju Romskog ženskog centra – Bibije čini osnažena romska žena i osnažena romska porodica kao i vidljivost ženskih romskih prava, prava na obrazovanje, slobodno biranje partnera, zapošljavanje, adekvatna zdravstvena zaštita, kao i rad na menjanju pozicije Romkinje i njene porodice u društvu. Naš zadatak je da razumemo i u praksi primenjujemo filozofiju osnaživanja žena. Ovu praksu sprovodimo sa pouzdanjem i kritičnošću. Poseban akcenat dajemo romskoj devojčici i mladoj devojci².

² Više informacija o organizaciji Bibija dostupni na sajtu: www.bibija.org.rs

• Incijiativa romskih studentkinja je neformalna grupa mladih Romkinja koja od 2011. godine volonterski sprovodi aktivnosti usmerene ka promociji važnosti obrazovanja unutar romskih zajednica, ali i na povećanju vidljivosti Romkinja u srbijanskom društvu. Nastala kao mala grupa nekolicine studentkinja koje se suprotstavljaju selektivnoj dostupnosti informacija koje su važne za studiranje i budućnost žena iz marginalizovanih grupa, sa ponosom ističe da danas ova zajednica okuplja okuplja najveće blago i potencijal koje romska zajednica ima – preko 250 visokoobrazovanih romskih devojaka i žena koje žele napredak svoje zajednice.³

• UNICEF je visoko priznata svetska organizacija koja promovise i štiti dečija prava u 190 zemalja, uključujući i Srbiju. Vizija budućnosti ove organizacije je svet u kome je svako dete zdravo, bezbedno, obrazovano, zbrinuto i zaštićeno, svet u kojem sva deca mogu da ostvare svoje potencijale.⁴

Ova brošura nastala je u okviru projekta „Zaustavimo nasilje – Ostvarimo ravnopravnost“. Cilj projekta „Zaustavimo nasilje - Ostvarimo ravnopravnost“ je unapređivanje rodne ravnopravnosti u Srbiji kroz izgradnju društva u kome su rodno zasnovana diskriminacija i nasilje neprihvatljivi, prava žena su zaštićena, a žene i muškarci ravnopravno učestvuju i doprinose svim sferama života. Projekat je usmeren ka promeni rodno zasnovanih stavova, uloga i obaveza u privatnom životu, kao i jačanju institucionalnog odgovora na rodno zasnovano i nasilje u porodici. Kroz projekat se takođe doprinosi ekonomskom osnaživanju žena i pruža podrška u njihovom karijernom napredovanju, uz unapređivanje rodne ravnopravnosti i prava žena. Uz podršku Vlade Švedske, projekat zajedno sprovode Vlada Republike Srbije, i agencije Ujedinjenih nacija u Srbiji, UNDP, UNFPA, UNICEF i UN Women.

3. KONTEKST U KOME „DELIMO“ NASTAJE

a) Uprkos dobrom zakonodavnom i strateškom okviru kao i naporima svih uključenih aktera, napredak je spor, a za mnoge romske porodice širom Srbije, taj napredak je neprimetan. No, iako je prema nekim navodima⁵, romska zajednica šest puta siromašnija od najsiromašnijeg sloja društva, sa druge tačke posmatranja, iznutra, iz same zajednice, romska zajednica poseduje čitavo bogatstvo. Njeno bogatstvo se odražava kroz brojnost, kulturnu šarolikost i kulturološki potencijal, ali

³ FB stranica dostupna na liku: www.facebook.com/profile.php?id=61577669227570 instagram: www.instagram.com/romske_studentkinje/

⁴ Više o organizaciji i aktivnostima u Srbiji na sajtu organizacije: www.unicef.org/serbia

⁵ DEKADA Roma u AP Vojvodini: mesečnik Kancelarije za inkluziju Roma, 2011, br. 1; Novi Sad dostupno na: <http://www.uskolavrsac.edu.rs/PublikacijaAPV/broj%2001/srpski.pdf>

i kroz bisere koji se u njoj rađaju i traže priliku da zasijaju. Usled siromaštva, društvene isključenosti, dugooopstajućih predrasuda, stereotipa i diskriminacije, nepostojanja istinske institucionalne volje da se problemi reše, a pod velom nedostatka resursa, usled zadržanog patrijarhalnog sistema iznutra, a pritiska socijalne distance spolja, ovi biseri često ostaju u blatu. Simbolično i doslovno. Najdrastičnije posledice snose žene i to među njima najosetljivija grupa – romske devojčice.

Prema revidiranoj Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022-2030. godine, najznačajnijeg državnog strateškog dokumenta za socijalno uključivanje romske zajednice, u proteklom periodu u javnim politikama su razvijeni različiti modeli integracije pa usvajanje inkluzije kao strateškog cilja označava načelnu spremnost sistema da obezbedi različite vrste društvene i sistemske podrške uključivanju Roma i Romkinja. Međutim, inkluzija zahteva dublje promene koje su u socijalnom, obrazovnom i kulturnom sistemu počele i koje su zasnovane na prilagođavanju javnih politika potrebama „ranjivih” grupa, prihvatanju različitosti kao stanja, a ne izuzetka, prihvatanju različitih društvenih stilova i prihvatanju činjenice da je inkluzija sveobuhvatan proces, a ne samo segment pojedinih javnih politika.¹

1 Revidirana Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022-2030

Govoreći o integraciji romske nacionalne manjine u Srbiji nezaobilazno je istaći pomak u oblasti obrazovanja na svim nivoima. Istini za volju, podaci sadržani u istraživanjima i strateškim dokumentima ipak ukazuju da je i dalje visok procenat dečaka, a posebno devojčica iz romskih zajednica, koji zbog različitih barijera ne uspevaju da dođu čak ni do diplome osnovne škole. Uprkos brojnim programima podrške od početka Dekade Roma ipak nije postignut ni potpun obuhvat dece upisom u osnovne škole budući da 15% dečaka i devojčica nikada ne dobiju šansu ni da je upišu. Od 85% koji upišu osnovnu školu samo 64% istu i završi u celosti, a čak 10% učenika i dominantno učenica romske nacionalnosti prekine obrazovanje na prelazu iz prvog u drugi ciklus osnovnog obrazovanja odnosno nakon završenog 4. razreda osnovne škole.

Srednje obrazovanje nije obavezno, ali prema međunarodnim standardima ljudskih prava, treba da bude dostupno i pristupačno svima. Prema podacima sadržanim u ključnom strateškom dokumentu za socijalno uključivanje Roma i Romkinja istaknuto je da je obuhvat opšte populacije srednjim obrazovanjem oko 95%, dok svega 56% njihovih vršnjaka iz romskih zajednica obuhvaćeno ovim stepenom obrazovanja. Sa druge strane, podaci dobijeni kroz MIKS 6 istraživa-

nje govore o drastičnoj rodnoj razlici – tek 27% devojčica i 50% dečaka romske nacionalnosti pohađa srednje obrazovanje. Uzevši u obzir činjenicu da svi upisani ne uspeju da završe srednju školu dolazimo do podatka koji govori da tek 61% od broja upisanih uspe da dođe do diplome srednje škole. Pozitivan podatak svakako jeste činjenica, koju validiraju statistike Ministarstva prosvete u poslednjih 7 godina, prema kojoj preko 55% upisanih u srednje škole putem afirmativnih mera čine devojčice iz romske zajednice.⁶

Zbog svega gore navedenog, brojnih barijera sa kojima se suočavaju na svom obrazovnom putu, usled gubljenja poverenja celokupnog društva da fakultetsko obrazovanje zaista nudi perspektivu boljeg životnog i društvenog standarda, ali i uzimajući u obzir činjenicu dodatnog osiromašenja romske zajednice tokom epidemije korone virusa – i nakon više od 20 godina od uvođenja afirmativnih mera u oblasti visokog obrazovanja, primećuje se smanjenje broja novoupisanih te do sada nije postignut nivo od 2% visokoobrazovanih u romskoj populaciji u Srbiji.

Brojni su razlozi koji uzrokuju održavanje ovako nepovoljnog stanja u oblasti obrazovanja, pre svega devojčica iz romskih zajednica. Ono što je specifično za obrazovanje romskih devojčica je da usled patrijarhalnog načina vaspitavanja njihovo obrazovanje je često stavljeno u drugi plan davanjem prednosti njihovom ranom preuzimanju rodni uloga u porodici kao negujućih i pomažućih članica domaćinstva. Nažalost, i dalje je u pojedinim romskim zajednicama zadržan stav da su „ženska deca - tuđa kuća“ i da ne zavređuju investiciju obrazovanja. Sa druge strane, romske devojčice koje žive u najsiromašnijim romskim porodicama koje sve svoje ekonomske potrebe zadovoljavaju isključivo nadničanjem i socijalnim davanjima, prinuđene su da od najranijeg uzrasta prate povremene migracije roditelja u potrazi za sezonskim poslom, a sistem ne nudi adekvatnu podršku niti reakciju na njihov izostanak iz škole i rano napuštanje. Izostanak multisektorskog pristupa i sprege obrazovnog sistema i sistema socijalne zaštite ilustruje slabost sistemskih mera koje su vrlo često samo slovo na papiru, ali suštinski izmiče njihova praktična primena u praksi, na štetu najranjivijih. Svakako jedan od uzroka ranog napuštanja procesa obrazovanja romskih devojčica predstavljaju i dečiji brakovi. Prema podacima Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu koji na godišnjem nivou evidentira i objavljuje podatke o zabeleženim slučajevima u centrima za socijalni rad i prema istraživanjima koje sprovode organizacije civilnog društva - broj dečijih brakova se ne smanjuje. Naprotiv. Istraživanje Romske ženske mreže pokazuje tendencije rasta broja slučajeva dečijih brakova među novijim generacijama, a u pojedinim slučajevima i snižavanje starosne dobi prilikom stupanja u dečije brakove.⁷

6 Ibid., 31. strana

7 Rezultati istraživanja o rasprostranjenosti dečijih brakova u Srbiji, Romska ženska mreža Srbije, 2021.

b) Primeri uspešnih, visokoobrazovanih i zaposlenih Romkinja nisu u dovoljnoj meri medijski promovisani ni u romskoj ni u široj zajednici što je takođe uticalo na izostanak prepoznavanja značaja obrazovanja kod roditelja romskih devojčica i celovite romske zajednice.

c) Pored svega navedenog neizostavno je napomenuti i izostanak podrške, ohrabrenja unutar porodica i iz šire zajednice kao i promocije pozitivnih primera prakse i promovisanje obrazovanja kao vrednosti koja može da doprinese promeni perspektiva i društvenih pozicija i za žene iz romskih zajednica. Činjenica da devojčice iz romskih zajednica nemaju dovoljno osnaženih i inspirativnih vršnjačkih modela, poput onih devojaka koje su završile visoko obrazovanje i uspešne su u svom okruženju, doprinosi nemogućnosti percepcije perspektivne budućnosti za ove devojčice. Stoga, pokazalo se da je osnaživanje devojaka i žena jedna od najefikasnijih strategija za izlazak iz začaranog kruga isključenosti, rodnih stereotipa, siromaštva i nasilja. Osnaživanje i rad sa mladim devojkama i devojčicama posmatra se kao sastavni deo prevencije koji doprinosi napuštanju štetnih praksi dečijih brakova. U ovom nastojanju, uticaj uspešnih i obrazovanih mladih Romkinja je nezamenljiv u promovisanju alternativnih opcija za mlade Romkinje.

č) Takođe, primetan je međugeneracijski jaz koji je nastao u romskom i žensko-romskom pokretu. Male ženske romske organizacije, uprkos entuzijazmu i željama, sa skromnim podrškama lokalnih budžeta, nemaju kapaciteta za kreiranje prostora za novi talas entuzijastkinja. Sa druge strane, mlade generacije romskih žena, posebno onih koje su imale uslove da pružene prilike za obrazovanje iskoriste, okupljene u Inicijativi romskih studentkinja, motivisane su da deo stečenih znanja ulože u rast i razvoj sopstvenih zajednica. Problem nedostajućeg prostora za njihovo angažovanje u zajednici kao i gore opisani izazovi zajednica i izazovi ženskih organizacija civilnog društva, doveli su do potrebe pronalaska novog pristupa. Kroz mentorstvo i građenjem mreža podrške među ženama koje znaju da promena počinje deljenjem - svaka žena koja se osnaži postaje svetionik drugima i otvara put onima koje dolaze posle nje.

„Na mladima svijet ostaje, čim stariji donesu takvu odluku.“

Duško Radović

dostupno na linku: <https://rzm.rs/wp-content/uploads/2023/04/REZULTATI-ISTRAZIVANJA-O-RA-SPROSTRANJENOSTI-DECIJIH-BRAKOVA-U-SRBIJI-1.pdf>

4. INSPIRACIJA I MISIJA PROGRAMA „DELIMO“ „Delimo jer kada jedna osoba raste, cela zajednica postaje jača.“

U društvima u kojima izostaje negovanje principa deljenja izostaje i kontinuitet napretka ili je taj kontinuitet prekidan naglom promenom generacija koje se uvek vraćaju na početak, prolazeći istim putem kojim je već neko prošao, trošeći ponovo resurse koji mogu biti efektivnije iskorišćeni. Romski pokret u Srbiji, ali i regionu, kroz istoriju, plaća danak nerazumevanja važnosti strateškog promišljanja i planiranja smena generacija i održavanja kontinuiteta aktivističkog iskustva i nasleđa. Iz tog razloga izostaje sinhronicitet i pravovremeno prenošenje proživljenog i iskustveno poznatog čime je delimično uzrokovana i trenutno nepovoljna situacija u kojoj se romska zajednica nalazi.

Autorka programa „Delimo“ i ove brošure, kao dugogodišnja aktivistkinja ženskog romskog pokreta koja dominantno radi sa mladim devojkama i ženama, prepoznaje istovremenu potrebu za osavremenjivanjem pristupa u rešavanju problema zajednice koji zahtevaju posedovanje i praktikovanje novih znanja i veština koje nedostaju mnogim postojećim organizacijama, a sa druge strane i nedostatak prostora za aktivističke poduhvate mladih generacija Romkinja. Međugeneracijska saradnja i prelazak na liderstvo mladih žena šalje snažnu poruku mladim generacijama i podstiče promene koje podržavaju kontinuitet rasta i razvoja.

Koncept mentorstva izabran je kao potencijalni regulator potreba svih spomenutih aktera skladno predviđenim merama u okviru Posebnog cilja 3 Strategije o socijalnom uključivanju Roma i Romkinja.⁸ Iz tog razloga idejni koncept programa prezentovan je UNICEF-u tokom jula 2023. godine te je dogovoreno da se implementacija sprovodi kroz modalitet ugovora sa partnerskom organizacijom koja zadovoljava uslove za saradnju. Uz podršku UNICEF-a, Bibija – romski ženski centar i Inicijativa romskih studentkinja, u maju 2024. godine pokrenule su projekat „Podrška liderstvu i aktivizmu romskih devojčica i devojaka“ u okviru koga se realizuje program mentorstva „Delimo“, usmeren na međusobnu razmenu i učenje mentorke i mentorina - aktivistkinja romskog ženskog pokreta različitih generacija koje zajedničkim radom i udruženim resursima sprovode lokalne akcije usmerene na podršku obrazovnim procesima mladih Romkinja na lokalnu.

⁸ Poseban cilj 3: Obezbediti punu uključenost dece i mladih iz romske zajednice u kvalitetno predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, veći obuhvat Roma i Romkinja u studentskoj populaciji i pružanje podrške školovanju mladih i odraslih koji se nisu školovali ili koji su napustili školovanje, uz povećanje delotvornosti i efikasnosti mehanizama za borbu protiv anticiganizma i diskriminacije i ostvarivanje uslova za uživanje svih manjinskih prava za Rome i Romkinje u obrazovnom sistemu...Mera br.38 : „Urediti i dosledno primenjivati mere afirmativne akcije za upis i završavanje srednje škole kroz donošenje pravilnika kojim će se regulisati prava, korisnici, procedure, kao i paket podrške (stipendije, učnički standard, mentorstvo) i informisati učenici romske nacionalnosti i njihove porodice o afirmativnim merama .“

Na ovaj način se doprinosi međugeneracijskoj razmeni i prenošenju tradicije romskog ženskog pokreta u Srbiji i kontinuitetu njihovog rada, a sa druge strane, projektom se pruža mogućnost visokoobrazovanim mladim Romkinjama da se uključe u pokret i svojim kompetencijama, znanjima i različitim veštinama doprinesu transgeneracijskoj razmeni.

Na kraju, projektom su u fokus stavljene promocija, ohrabrivanje i osnaživanje mladih, hrabrih devojaka koje su još uvek u procesu osnovnoškolskog i srednješkolskog obrazovanja i teže ostvarenju svojih snova i životnih ambicija. Sve aktivnosti koje sprovodi 25 aktivistkinje različitih generacija u 10 gradova i opština usmerene su upravo na njih i njihov napredak.

5. NAŠ PRISTUP MENTORSTVU: KORAK PO KORAK - Struktura i metodologija -

1) Specifičnosti uspostavljene metodologije:

Iako su u prethodnom periodu postojali programi koji promovišu koncept mentorstva koji kao mentorine sporadično uključuju Romkinje, program „Delimo“ se razlikuje po dva osnova. Prvi se tiče koncepta koji podrazumeva uključivanje Romkinja sa obe strane mentorskog odnosa gde Romkinje uče od i sa Romkinjama. Verujući da su dosadašnji programi dali veliki doprinos razvoju individua koje su bile značajne u ženskom romskom pokretu, ovaj program je želeo da pokrene proces međugeneracijskog holističkog mentorstva unutar ženskog romskog pokreta te da ovo bude nadogradnja u kojoj će se susresti iskustvo istaknutih aktivistkinja i nove veštine i znanja koje nose nove generacije. Poznavanje tematike i konteksta u kome romske devojčice i devojke odrastaju i vode svoje svakodnevne borbe na više nivoa podrazumeva i iskustvo proživljenog koji omogućava dublje razumevanje realnosti i olakšava iznalaženje najefikasnijih strategija za prevazilaženje različitih izazova. Najiskusnije aktivistkinje ženskog romskog pokreta su iz tog razloga mapirane kao najbolji izbor za mentorke. Sa druge strane, specifičnost koja je metodološki iskorišćena za koncipiranje ovakvog programa jeste i momenat kada u Srbiji stasava prva generacija najistrajnijih devojaka iz različitih romskih zajednica, visokoobrazovanih, koje žele da daju svoj doprinos razvoju zajednica. Okupljene u Inicijativi romskih studentkinja godinama sporadično, malim akcijama animiraju i inspirišu svoje sunarodnike i sunarodnice promovisući kako značaj visokog obrazovanja za njih i njihove porodice tako i okrenute „ka spolja“ daju doprinos u promociji Romkinja kao kvalifikovanih kreatorki budućih promena važnih čitavom društvu.

Inovativnost ovog programa može se sagledati i u činjenici da su ciljevi usmereni na tri podcilja koja se odnose na tri različite ciljne grupe unutar romske zajednice.

Fokus je na kreiranju prostora za aktivističko delovanje visokoobrazovanih Romkinja i jačanje njihovih kapaciteta i samopouzdanja i vere u promene. Drugi cilj jeste smanjenje međugeneracijskog jaza i podsticanje transfera znanja kroz ohrabrivanje aktivistkinja starije generacije na deljenje i podršku mlađoj generaciji aktivistkinja. Kranji, treći cilj, fokus drži na podršci obrazovnim procesima devojčica i devojaka u deset različitih romskih zajednica.

Mapa br. 1: geografski prikaz fokusiranosti kroz akcije podrške obrazovanju romskih devojčica i devojaka

2. Faze programa:

Kako bi se ostvarili prethodno navedeni ciljevi program metodološki predviđa 3 faze: pripremnu fazu, fazu kreiranja lokalnih Planova akcija, fazu realizacije lokalnih Planova akcija i završnu fazu.

A. Pripremna faza:

Kreiranje liste ključnih akterki u programu zahtevalo je dobro mapiranje potencijala među aktivistkinjama različitih generacija i različitog nivoa aktivističkog iskustva. Vođene potrebom da program teritorijalno i kulturološki obuhvati

različite romske zajednice sa različitim izazovima na lokalnu, predstavnice Bibije i Inicijative romskih studentkinja locirale su kandidatkinje na glavnoj i rezervnoj listi. Kako je odnos poverenja uspostavljen pređašnjim iskustavima saradnje svaka od kontaktiranih kandidatkinja bila je zainteresovana za učešće.

Prva generacija mentorki i mentorina ovog programa sreća se na transgeneracijom skupu pod nazivom „Prvi međugeneracijski susreti“ sredinom jula 2024. godine u Vrnjačkoj Banji. Trodnevna obuka realizovana je na način koji omogućava međusobno upoznavanje učesnica, stvaranje grupne kohezije, razmenu informacija o potrebama različitih romskih zajednica i iskustava u radu sa njima kao i podsticanje na zajednički rad. Istaknute promoterke koncepta ženskog mentorstva dale su doprinos u razumevanju koncepta mentorstva i postavljanju ciljeva tog odnosa.⁹ Takođe, ovo je bila idealna prilika da se procene senzibiliteta i interesovanja koje će potencijalno olakšati kreiranje produktivnih parova.

Fotografija br. 1: Učesnice Prvih međugeneracijskih susreta Romkinja

Osnovni kriterijumi koji su vodili do spajanja konkretnih osoba u mentorske parove bili su: teritorijalna pripadnost, zainteresovanost za specifične teme, poznavanje zajednica, aktivističko iskustvo, sličnost senzibiliteta i njihova opredeljenost (pod uslovom uzajamnog poklapanja). Na ovaj način kreirano je 10 mentorskih parova koje čine 23 aktivistkinje iz različitih delova Srbije. Od ukupnog broja parova 9 je standardnih „jedan na jedan“ mentorskih parova. Deseti par formiran je sa jednom mentorkom i tri mentorine koje pripadaju istoj lokalnoj zajednici sa željom da se testira grupno mentorstvo. Metodološki, ovakvi programi gotovo uvek podrazumevaju i mentorstvo grupe mentorki sa grupom mentorina, a kako⁹ Trenerice na ovom događaju: Svetlana Stefanović i Milica Batričević

čitav proces nadalje teče on-line, ovim programom su testirani svi modaliteti mentorstva navedeni u uvodnom delu. Uspostavljeni parovi u daljem procesu rade na unapređenju podrške u obrazovanju romskih devojkica kroz realizaciju različitih aktivnosti u Beogradu, Beloj Palanci, Bujanovcu, Staroj Pazovi, Novom Sadu, Kragujevcu, Kruševcu, Kostolcu, Zemunu i Žablju.

Fotografija br. 2: Realizacija vežbe Istorijska linija razvoja romskog ženskog aktivizma u Srbiji

B. Put do idejnog koncepta do konkretne realizacije Planova akcija:

a) Počevši od septembra 2024. godine pa sve do marta 2025. godine, 10 uspostavljenih parova na mesečnom nivou organizuje on-line sastanke na kojima se međusobno upoznaju, uspostavljaju odnos poverenja, zajedno istražuju i razmenjuju informacije o potrebama i izazovima lokalne zajednice u kojoj mentorina živi i osmišljavaju strategije kako se ti izazovi mogu rešiti ili minimalizovati uz posebno mapiranje potencijala podrške obrazovanju romskih devojkica. Nakon svakog od 70 održanih sastanaka, putem unapred kreirane forme izveštaja, mentorka i mentorina izveštavaju o sastanku i ličnim uvidima. Ovakva praksa omogućava analizu napretka svakog para i pravovremenu i adekvatnu reakciju i podršku od strane projektnog tima.

b) Osim ovih sastanaka, na mesečnom nivou, organizovani su zajednički on-line sastanci koji su imali za cilj grupnu razmenu iskustva u cilju animiranja

drugih parova, deljenju idelja, pronalaženja najkvalitetnijih odgovora na izazove, ali i na međusobno ohrabivanje, pohvale i motivisanje individualnog, grupnog i timskog rasta. Na kraju svakog meseca, prateći posvećenost svakog para, koordinatorica programa je odavala priznanja uspešnim parovima kako bi ohrabrila optimizam grupe.

c) Prepoznavši potrebu za daljim unapređenjem pojedinih znanja i veština, tokom ovog perioda realizovana su dva tematska susreta tokom kojih je realizovana osnovna obuka informatičke pismenosti i korišćenja modernih alata u planiranju i realizaciji daljih aktivnosti. Obuku je održala Milica Batričević koja je dalju podršku pružala do završetka realizacije akcija. Treći tematski sastanak organizovan je sa gošćom Zejnom Murkić, umetnicom i aktivistkinjom romskog porekla koja je podržala zalaganja aktivistkinja

č) Važan segment metodologije jeste i uspostavljanje „supra-mentorke“ odnosno mentorke mentorkama. Ova pozicija zamišljena je kao podrška mentorkama i koordinatorici u procesu kreiranja Planova akcija i usklađivanja potreba lokalnih zajednica i strateškog pristupa mentorskog para. Bilo je važno da ovu ulogu preuzme osoba koja ima iskustva u radu sa različitim zajednicama, realizaciji mentorskih programima, ali i iskustva u zagovaračkim inicijativama. U zajedničkom radu sa mentorkom i mentorinom pružajući konstantnu podršku, supra - mentorica je idejno i tehnički podržala svaki par u izradi njihovog dokumenta te je kao produkt iz ovog procesa proizašlo 10 kvalitetnih Planova akcija kojima su mapirani lokalni konteksti, trenutna situacija, izazovi u obrazovanju romskih devojčica, postavljeni ciljevi i mapirane ideje i resursi za njihovu realizaciju.

ć) Želeći da tokom realizacije akcija samostalno kreiramo autentičan sadržaj za mentorine i zainteresovane mentorke obezbeđena je on-line obuka o kvalitetnoj izradi foto i video materijala uz upotrebu mobilnih telefona.

C. Realizacija planiranih akcija i produkti:

U želji da se podrži višegodišnja tradicija održavanja kampanje pod nazivom „Mesec romskog ženskog aktivizma“, koju sprovodi Romska ženska mreža Srbije, u znak solidarnosti, gotovo sve planirane akcije realizovane su tokom perioda od 8. marta (Međunarodni dan žena) do 8. aprila (Svetski dan Roma i Romkinja) 2025. godine sa izuzetkom pripremnih aktivnosti i aktivnosti čija je realizacija planirana u školama koje u tom periodu nisu održavale nastavu.¹⁰ Tokom

10 Od novembra 2024. godine pa do dana pisanja ovih redova u Republici Srbiji se odvijaju studentski protesti kojima su se pridružili i pojedini srednjoškolski i njihovi profesori. Posledica toga je blokada i obustave nastave koje su uglavnom uključivale protestne šetnje ili podršku studentskim dešavanjima.

dogovorenog perioda realizovano je ukupno 30 akcija kojima su u različitim svojstvima i ulogama prisustvovalo 416 osoba. Ovom broju treba dodati i 99 ispitanica i ispitanika srednjoškolskog uzrasta koje su učestvovali u istraživanju o položaju i ambicijama romskih srednjoškolki i njihovih vršnjaka iz romske zajednice.

U nastavku slede kratke prezentacije realizovanih akcija po opštinama i gradovima.

6. REALIZOVANE LOKALNE AKTIVNOSTI

BEOGRAD

U Beogradu je u kulturnom centru Dorćol 21. marta 2025. godine priređena projekcija filma „Moro Drom“ autorke Dženet Koko koji govori o praksi dečijih brakova iz ugla žrtava i institucija, sa snažnom porukom o važnosti prevencije i posledicama ukoliko prevencija izostane. Nakon filma Dženet Koko i Marina Simeunović su sa 26 posetilaca pokrenule diskusiju o dečijim brakovima i važnosti obrazovanja za romske devojčice.

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

Nakon projekcije dokumentarca „Moj put“ pokrenuta je diskusija o ranim brakovima u romskoj zajednici u Srbiji. Reakcije na film su bile uglavnom emotivne i otrežnjujuće. Publika je bila raznovrsna i komentarisali su i osobe iz većinske populacije i Rom/kinje kao i Romkinja iz mešovitog braka. Ono što je značajno je da su se neki tek po prvi put susreli sa ovom tematikom i otvorili vidike o položaju Romkinja i romskih devojčica dok su neki predlagali konkretna rešenja. Diskriminacija u zapošljavanju je bila takođe jedna od tema koja se potegla u celoj priči, kao i neblagovremeno reagovanje na izostanak devojčica iz obrazovnog sistema. Takođe smo tim događajem podstakli druge aktiviste da više pričaju o ovoj temi i da pokrenu druge aktivnosti na istu temu. Zatim, ovaj događaj je produkovao interesovanje za projekciju filma koji se trenutno prikazuje u galeriji Srpske akademije nauke i umetnosti.

Dženet Koko, autorka filma „Moro drom“

Fotografija br. 3: Projekcija filma „Moro drom“ i diskusija u KC Dorćol

BELA PALANKA

Mentorina: Đurđina Bekirović (Bela Palanka)

Mentorka: Laura Saitović (Leskovac)

U Beloj Palanci realizovane su 4 važne aktivnosti u kojima su učestvovala 44 devojčice, devojke i žene iz romskih naselja, ali i drugi akteri.

Prva aktivnost je priređena još u novembru 2024. godine kada je snimljena emisija „Rromani kuhinja“ u kojoj su uz pripremu vojničkog pasulja (u tom momentu mentorina je bila angažovana u vojsci) 4 sagovornice govorile o rodnim ulogama u romskoj zajednici i važnosti obrazovanja i ekonomske nezavisnosti za romske devojke i žene. Emisija je na youtube kanalu Rominfoimedia do momenta pisanja ovih

redova imala oko 17.000 pregleda. Ovaj mentorski par je realizovao i radionicu pod nazivom „Uz kafu i kolače“ na kojoj se zajedno sa majkama i ćerkama govorilo o perspektivama romskih devojčica i devojaka i važnosti njihovog obrazovanja.

Treća akcija realizovana je 31.marta 2025. godine u srednjoj školi „Niketa Remezi-janski“ u Beloj Palanci sa ciljem da se učenice i učenici završnih razreda osnovne škole upoznaju sa programom i smerovima ove škole kako bi se motivisali na dalji nastavak obrazovanja. Prilikom posete direktorka škola ih je dočekala i govorila o mogućnostima upisa i benefitima srednjoškolskog obrazovanja.

Fotografija br. 4: Poseta srednjoj školi u Beloj Palanci

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Jedna devojčica mi je rekla da se prvi put oseća važnom i sposobnom da upiše srednju školu. Do sada nije mala prilika da joj neko na ovakav način pomogne, da je ohrabri, da joj kaže da ona to može, da je informiše i omogući posetu školi da vidi kako je „iznutra“. Druga je izrazila želju da jednog dana i sama postane mentorka i podrži mlađe devojčice iz svoje zajednice. Rekla mi je da joj ja predstavljam uzor jer sam završila fakultet, sama sebi kupila auto, obezbedila dom i, što je najvažnije imamsvoje zanimanje i finansijsku nezavisnost.“

Đurđina Bekirović, mentorina

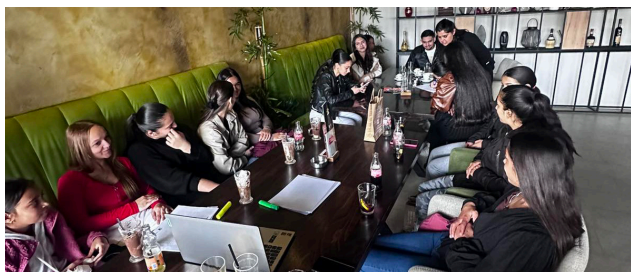
Iako ovim programom nije predviđena humanitarna komponenta, na terenu u Beloj Palanci pojavila se potreba hitne intervencije. Prilikom posete domaćinstvu jednog deteta koje je prisustvovalo našim aktivnostima mentorina je mapirala potrebe i celokupan svoj honorar opredelila za kupovinu najneophodnijeg polovnog nameštaja za ovu porodicu, a kasnije i animirala njihovu interakciju sa insitucijama u cilju obezbeđivanja socijalne podrške.

BUJANOVAC

Mentorina: Ermihana Zećiri (Bujanovac)

Mentorka: Olivera Kurtić (Vranje)

U Bujanovcu su tokom projekta realizovane 4 aktivnosti sa 49 uključenih devojčica i devojaka iz romske zajednice. Prva aktivnost pod nazivom „Glas srca“ realizovana je sa srednjoškolkama koje su na čajanci otvoreno i iskreno razgovarale sa mentorinom o izazovima sa kojima se susreću, ali i o važnosti obrazovanja, važnosti međusobne podrške, solidarnosti i vere u sopstvene potencijale. Učesnice su istakle da su se na svom obrazovnom putu suočavale sa nedostatkom novca, pritiscima porodice i okoline, ali i stereotipima i očekivanjima društva.¹¹ Zahvaljujući poverenju koje imaju u mentorinu, grupa je ojačana da na sledećoj organizovanoj aktivnosti preuzme uloge asistentkinja.

Fotografija br. 5: Čajanka sa romskim srednjoškolkama u Bujanovcu

Druga akcija nazvana je „Ženska vožnja“ i realizovana je sa 6 devojaka iz romske zajednice. Mentorina, kao jedna od retkih vozačica u romskoj zajednici u

¹¹ Na čajanci devojke su istakle da obrazovanje ima posebno značenje za svaku od njih. Za jednu, to je put ka belom mantilu i ostvarenje sna da postane lekarka i pomaže ljudima. Za drugu, to je prilika da jednog dana obuče carinsku uniformu i radi odgovoran posao. Trećoj obrazovanje znači beg iz sveta u kome je jedina opcija da se što pre uda. Četvrtoj, ono predstavlja priliku da postane kuvarica i vodi svoj restoran. Za svoje izbore ove devojke bore se upornošću, verom u sebe i podrškom pojedinaca – nastavnika, porodice, prijatelja. Neke su učile noću, radile preko dana, ali nikada nisu odustajale. Napominju da su inspiraciju nalazile u svojim učiteljicama koje su im rekle da vrede, ženama iz svoje okoline koje su uspele, porodici ili sestrama koje su ih podržavale i likovima iz knjiga i filmova koji su im pokazali da je uspeh moguć.

Bujanovcu, želela je da sopstvenim primerom pokaže kako se menja tradicionalno shvatanje uloga žene u romskoj zajednici, kroz simbol vožnje koja za nju predstavlja čin slobode, samostalnosti i izlaska iz okvira očekivanog. Ova vožnja sa devojka imala je duboku poruku da žene bez obzira na poreklo, imaju pravo na slobodu kretanja, donošenja odluke i izbora. Vožnja automobilom predstavlja osobađanje od tradicionalnih stega, posebno onih koje sputavaju žene u romskim zajednicama.

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Ovaj program pokazao je da svaka promena počinje od razgovora, podrške i razumevanja. Kroz zajednički rad, radionice i otvorene priče, učesnice su stekle nova znanja, ojačale samopouzdanje i naučile da veruju u sebe i u svoj glas. Devojčica H. ranije je mislila da je normalno da devojke u njenom okruženju rano stupaju u brak jer tako „pomažu porodici“. Nakon radionice je rekla da je prvi put negde čula da devojčice imaju pravo da odlučuju o svom životu. Nakon programa devojčica V. je rekla da želi da nastavi školovanje i postane medicinska sestra: „Da pokažem da devojka može više od onoga što joj drugi namene“.

Ermihana Zećiri, mentorina

Početak aprila organizovana je radionica pod nazivom „Znanje ti niko ne može oduzeti - ono je tvoje zauvek“. Cilj radionice je osnaživanje mladih kroz vršnjačko učenje i podsticanje srednjoškolki da prenesu svoja znanja i iskustva devojčicama koje su u osnovnoj školi čime se jača samopouzdanje i osećaj odgovornosti kod obe grupe. Poseban fokus bio je na ohrabrivanju devojčica mlađeg uzrasta da postavljaju pitanja i otvore no iznose svoje stavove. Takođe, radionicom je dat doprinos razvijanju empatije i međugeneracijske solidarnosti neophodne za dalje građenje kruga međusobne ženske podrške.

Poslednja aktivnost predstavlja izlazak u šire okruženje i nazvana je „Modna revija“. Ova svojevrsna modna revija za modele nema ženska tela kao figure niti ima za cilj promociju odevnih komada već prikazuje stavove devojčica i devojaka iz bujanovačke romske zajednice o obrazovanju, što nije tipično za ovaj lokalitet budući da se radi o zatvorenoj zajednici gde Romkinje retko izlaze van nje. Njihovi statovi o važnosti obrazovanja privukli su pažnju na centru gde su sa svojim sugrađanima razgovarali o preprekama sa kojima se suočavaju u oblasti obrazovanja.¹²

STARA PAZOVA
Mentorina: Milana Radu (Stara Pazova)
Mentorka: Radmila Nešić (Piot)

Stara Pazova je pre dve decenije bila vrlo ambiciozna sredina i za mnoge aktivnosti na polju rodne ravnopravnosti uzor drugim vojvođanskim opštinama i romskim zajednicama, ali u poslednjih desetak godina ove aktivnosti su prestale. Iz tog razloga je bilo važno aktivnostima u samoj zajednici ponovo vratiti aktuelnost. Tako je tokom marta 2025. godine u Kancelariji za inkluziju organizovan okrugli sto pod nazivom „Prevencija osipanja romskih devojčica iz obrazovnog sistema” gde je prezentovan naš program i započet razgovor o izazovima sa kojima se suočava romska zajednica u oblasti obrazovanja, ali i perspektivama saradnje i uspostavljanja multisektorske saradnje u pravcu podrške obrazovanja devojčica koje su u riziku od napuštanja. Sastanku su prisustvovala majke iz romskog naselja, pedagoška asistentkinja, koordinatorica za romska pitanja i Crveni krst.

Edukativno - kreativna radionica “Kako vidim sebe za deset godina” realizovana je u samom romskom naselju 22.03.2025. godine sa 14 devojčica i 2 dečaka uzrasta do 14 godina, izuzev jedne srednjoškolke. Govoreći i crtajući sebe kroz vremensku perspektivu od 10 godina, dečaci i devojčice govorili su o svojim snovima i željenim zanimanjima. Nakon prezentacija radova pisana su pisma budućem sebi. Tokom radionice snimani su kadrovi za video koji je za 8. april priredio

Fotografija br. 6: Radionica sa romskim devojčicama u Staroj Pazovi

12-Oreakcijama prolaznika mentorina govori u svom izveštaju: „Zapažanje mene kao mentorine je to da su nas građani nekako čudno gledali, u pozadini čula sam glasove pojedinih da su nas hvalili, ali bilo je i onih negativnih komentara ljudi kao što su ”Sta ovi glume?”“

UNICEF i koji na društvenim mrežama dostigao 253.926 pregleda.¹³ Na samom kraju učesnice i učesnici dobili su pripremljene poklone u vidu školskog pribora i cegera sa odštampanim motivišućim porukama.

Kako se uspostavila dobra saradnja sa Crvenim krstom poslednja aktivnost imala je za cilj da se tokom posete ovoj organizaciji 29.03.2025. godine istraže mogućnosti aktivnijeg uključivanja srednjoškolke romske populacije u aktivnosti. Devojke su bile zainteresovane i izrazile želju da volontiraju ceneći da će im taj vid saradnje omogućiti bolje upoznavanja rada ove organizacije, širenje vidika i sticanje iskustva.

Dve kandidatkinje su dobile priliku za volontiranje. Kroz sve aktivnosti održane u Staroj Pazovi uključeno je 36 devojčica i devojaka i 3 dečaka.

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Mnogo me je obradovala Violeta zato što je sve vreme aktivno učestvovala na radionici, pomagala mi je u organizovanju radionica, bila je sa mladom decom, a mi smo je bodrile i ohrabrivale dobar prolaz na prijemnom. Uspela da ostvari svoj dan i upiše fakultet koji je želela. Baš sam ponosna na nju.“

Milana Radu, mentorina

NOVI SAD
Mentorine: Julkica Stefanović (Novi Sad) i
Mirjana Sulejmanović (Novi Sad)
Mentorke: Sofka Vasiljković (Šabac) i
Tanja Grgić (Kostolac)

Novi Sad je za razliku od ostalih lokalnih sredina imalo dva mentorska para odnosno 2 mentorine. Zbog iste ciljne grupe pojavila se potreba sinhronizovanog delovanja te su obe mentorine bile fokusirane na edukativnu komponentu sa različitim tematskim pravcima. Dve paralelne radionice, sa zajedničkim i odvojenim tematskim segmentima, održane su 29.03.2025. godine u prostorijama OPENS-a pod nazivom “PUT USPEHA”. Obe mentorke imale su direktnu podršku mentorici i tokom realizacije aktivnosti. Radionice su metodološki koncipirane tako da se sa učesnicama diskutuje o mogućnostima za nastavak obrazovanja, ali i o mogućnostima započinjanja preduzetničkih priča.

13 Poslednji put provereno 13.10.2025.

Radionici o mogućnostima za nastavak obrazovanja prisustvovala je i predstavnica Kancelarije za inkluziju, mlada i perspektivna sunarodnica koja je na više nivoa motivisala aktivno učešće.

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Upečatljivo mi je bilo pitanje učesnice na radionici koja me pitala: „Da li si ti naša“ aludirajući na romsko poreklo. Rekla mi je da ne ličim iako sam tamnoputa samo zato što sam drugačije obučena, a to mi govori da romske devojčice od drugih Romkinja iz zajednice pa ni sebe nemaju visoka očekivanja i da ih prate i lični stereotipi koje moramo da razbijemo. Imam osećaj da su naučeni obrasci o bezvrednosti Romkinja duboko ukorenjeni pogrešnim učenjem i da iz tog razloga devojčice ne veruju ni u tuđ ni u svoj uspeh. Moramo nastaviti naš rad na emancipaciji i ohrabriranju.“

Julka Stefanović, mentorina

Radionica je pokazala da mlade Romkinje imaju potencijal, volju i interesovanje za nastavak obrazovanja, ali da im često nedostaju ključne informacije, podrška i motivacija iz okruženja. Većina učesnica nije bila upoznata sa afirmativnim merama koje im olakšavaju upis na fakultet, što ukazuje na značajne propuste u sistemu informisanja. Ipak, kroz zajednički rad, razgovor i deljenje iskustava, kod devojaka je ojačana svest o važnosti obrazovanja i podstaknuta želja za ličnim razvojem i daljim učenjem. Učesnice prepoznaju benefite koje visoko obrazovanje može doneti poput veće samostalnosti, boljih mogućnosti za zapošljavanje i ličnog razvoja. Posebno ohrabruje što je kod većine učesnica izražena volja i motivacija da nastave obrazovanje na visokoškolskim ustanovama, uz potrebu obezbeđivanja adekvatne podrške i pravovremenog informisanja.

Fotografije br. 7: Radionice u prostorijama OPENS-a u Novom Sadu

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Tokom naše aktivnosti svim učesnicama smo kao poklon podelile majice sa porukama „MI SMO SVE(T)“. Ja sam takođe dobila jednu koju i danas kad vidim izaziva lepe emocije i sećanja.“

Mirjana Sulejmanović, mentorina

Radionica o mogućnostima započinjanja sopstvenog biznisa imala je za cilj da animira mlade Romkinje na razmišljanje o pokretanju biznisa koristeći postojeće resurse, ali i načine dolaska do novih resursa. Učesnice su dobile ohrabrenje i od mentorine kroz njeno lično iskustvo budući da je nekoliko godina vodila restoran „Čarolija ukusa“ u Novom Sadu. Sa druge strane, bilo je važno da mentorka, kao neko ko je svoj profesionalni put gradio u poreskoj upravi u Šapcu, upozna zainteresovane sa najvažnijim administrativnim i finansijskim obavezama prilikom započinjanja registrovane delatnosti.

Osim edukativne, rad ovih mentorina imao je i istraživačku komponentu te su zajedničkim upitnikom, uz podršku projektnog tima, došli do odgovora 99 romskih devojaka i momaka koji pohađaju srednje škole kako bi istražile njihov položaj i ambicije. Cilj ovog istraživanja je da se sagleda u kojoj meri su mlade Romkinje informisane o mogućnostima za nastavak obrazovanja nakon srednje

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Dve sestre, tihe i pomalo stidljive, prvi put su prisustvovala radionici u svom mestu. Do tada nisu ni znale da takve aktivnosti postoje. Dok su sedele jedna pored druge, razmenjivale su poglede i komentarisale kako im je ovo zapravo poseban dan. Jedna od njih se nasmejala i rekla: „Nama je ovo kao izlazak iz kuće. Inače smo samo ili u školi ili kod kuće, nigde drugde ne idemo.“ Sa pažnjom su slušale gošću - mladu devojku koja studira i radi u Kancelariji za inkluziju Roma u Novom Sadu. Postavljale su joj pitanja o fakultetu, o njenom poslu, o tome kako je uspeła. U njihovim očima se videla iskra, ona mala, ali važna, iskra nade da i one jednog dana mogu da nastave školovanje i ostvare svoje snove.“

„Na radionici je bila i jedna devojka iz srednje škole. Do skoro je govorila da ne želi da nastavi školovanje nakon srednje, jer nije videla smisao u tome. Tokom razgovora sa gošćom, studentkinjom koja radi u Kancelariji za inkluziju Roma u Novom Sadu, pažljivo je slušala i postavljala pitanja. Razgovor ju je podstakao da još jednom razmisli. Na kraju radionice prišla je gošći, uzela njen kontakt i rekla: „Javiću se sigurno, mnogo mi je značilo ovo danas.“ Bio je to kratak susret koji joj je dao novu motivaciju da nastavi svoje obrazovanje.“

Mirjana Sulejmanović, mentorina

škole, sa posebnim fokusom na afirmativne mere koje im stoje na raspolaganju prilikom upisa fakulteta i viših škola. Istraživanje se takođe bavi identifikovanjem prepreka koje otežavaju ili onemogućavaju dalje školovanje, kao i razlozima zbog kojih dolazi do prekida obrazovanja. Posebna pažnja posvećena je nedostacima u sistemu informisanja i dostupnosti podrške, ali i razumevanju faktora koji podstiču mlade Romkinje da nastave obrazovni put.

Ovi rezultati pokazuju da iako skoro polovina učenika/ca zna za mogućnost dobijanja dodatnih bodova prilikom upisa na fakultet, ipak, više od polovine (50,7%) ispitanika/ca nije upoznato sa afirmativnim merama. Ovo ukazuje na potrebu za boljom informisanošću o pravima i podršci koji su im dostupni, posebno kada se radi o nastavku obrazovanja i studentskim beneficijama. Takođe značajno, sveukupna zainteresovanost za učešće na aktivnostima gde bi se predstavile mere podrške za nastavak sa obrazovanjem po završetku srednje škole je visoka. Ukupno 63,9% ispitanika/ca je zainteresovano za organizovanje ovakvih događaja.

Ovo potvrđuje činjenice da je mladima potrebna dodatna podrška prilikom odabira studija i snalaženja u procedurama upisa i snalaženja u prvim brucškim obavezama. Prikupljeni podaci poslužiće kao osnova za osmišljavanje konkretnih mera podrške i preporuka za poboljšanje pristupa obrazovanju unutar romske zajednice.

Fotografija br. 8: Učesnice, mentorine i mentorke nakon aktivnosti u Novom Sadu

Kragujevac

Mentorina: Tanja Đorđević (Kragujevac)

Mentorka: Marija Vujičić (Požega)

U Kragujevcu su pod sloganom „Obrazovanje i aktivizam kao snaga promene“ organizovane četiri akcije u tri različite osnovne škole. Prva akcija je prema

Planu sprovedena organizovanjem motivacione radionice pod nazivom “Moji snovi, moje obrazovanje” sa ciljem da podstakne romske devojkice na razmišljanje o budućnosti kroz obrazovanje i aktivizam, razvijanje ambicioznosti i osnaživanje kroz pozitivne uzore. Bilo je važno govoriti o profesionalnoj orijentaciji, važnosti obrazovanja i aktivizma, o ravnopravnosti žena i njihovoj slobodi izbora zanimanja kroz inspirativne lične priče uspešnih Romkinja. Devojkice su bile motivisane i inspirisane pričama, ohrabrene da razmišljaju izvan okvira i da veruju u sopstvene sposobnosti. Posebno ih je oduševilo što žena iz romske zajednice može uspeti u zanimanjima koja se obično ne povezuju sa ženama, poput trenerskog posla u fudbalu.

Druga aktivnost realizovana je 03. aprila 2025. godine kada je organizovana poseta izložbi o Milunki Savić pod nazivom „Iz Koprivnice u večnost“. Aktivnost je imala za cilj da se 8 učenica iz romske zajednice dodatno upoznaju i inspirišu hrabrošću i postignućima Milunke Savić. Nastavnici likovne kulture i istorije – moderirali su razgovore, pomogli u kreativnoj radionici i osnaživanju učenica kroz umetnički izraz i analizu istorijskih uzora. Zapaženo je da su učenice vrlo zrelo razumele ulogu žene nekada i danas te su same pravile paralele sa sopstvenim životima, ističući da se i one često osećaju kao da moraju biti “i žena i muškarac”

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Posebno je na jednu devojkicu inspirativno uticala priča Nataše Petrović i njenom putu. I ova devojkica je dobra u sportu, bavi se košarkom. Priče o pozitivnim primerima Romkinja koje su uspele utiču na devojkice jer postaju svesne da to što su Romkinje, ne znači da treba da imaju “kočnice” u svojim snovima i ambicijama. Takođe, kreativna radionica je jako uticala na dečaka da se izbori za svoj san i postane medicinski tehničar. Roditelji su insistirali da upiše trogodišnju školu (vozač motornih vozila, automehaničar), ali uz konstantan razgovor sa njim i sa roditeljima i uz predstavljanje mogućnosti dodatnih afirmativnih mera, učenik je ubedio roditelje i upisao je Medicinsku školu koju je toliko želeo. Nedavno aplicirao i za stipendiju Ministarstva prosvete.“

Tanja Đorđević, mentorina

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Devojkica koja je rasla u većinskoj zajednici, a romskog je porekla, saznala je kroz ovaj program o romskoj tradiciji i kulturi, povezala se sa ostalom romskom decom, ohrabрила se jer se godinama borila sa predrasudama i diskriminacijom i prosto se stidela svog porekla. Ohrabрили smo je da ponosno kaže da je Romkinja.“

Marija Vujičić, mentorka

u kući. Diskusija nakon izložbe je dodatno podstakla njihovu svest o značaju obrazovanja i ekonomske nezavisnosti.

Povodom Svetskog dana Roma i Romkinja u OŠ „19. oktobar“ organizovana je svečanost kojoj su prisustvovali kolektiv, učenici/ce i roditelji, oko 100 posetilaca. Na samom događaju prezentovan je umetnički i edukativni sadržaj, a prema protokolu, bilo je reči o istoriji romskog naroda i kulturi. Poseban fokus stavljen na poruci o potrebi osnaživanja Romkinja svih generacija posebno na obrazovanje romskih devojčica te potrebi promena tradicionalnih obrazaca kroz kratko predstavljanje programa „Delimo“. Roditelji su pozitivno reagovali na poruke o podršci devojčicama.

Fotografija br. 9: Poseta izložbi -inspiracija za romske devojčice

KRUŠEVAC

Mentorina: Tamara Asković (Kruševac)

Mentorka: Asima Ismaili (Bujanovac)

Pod opštim nazivom „Informisane i osnažene“ u Kruševcu je mentorina uz podršku mentorke i uz uspostavljenu saradnju sa lokalnim akterima poput Udruženja žena „Peščaniik“ i advokatske kancelarije Marije Banović Bogosavljević (takođe članica Inicijative romskih studentkinja) organizovala 3 aktivnosti skladne potrebama 38 devojčica iz kruševačkih romskih naselja. Edukativna radiionica na temu štetnosti dečijih brakova održana je 3. aprila gde je uz 13 devojčica učestvovala i trojica dečaka. . Prema proceni radioničarke (mentorine) postoji velika potreba i zainteresovanost mladih za ovakvim okupljanjima i temama.

Takođe, održana je i informativna i motivaciona radionica „Imaš pravo da

biraš“ - (U)piši svoju budućnost“ i to u advokatskoj kancelariji uspešne advokatkinje romskog porekla. Marija Banović Bogosavljević govorila je o svom obrazovnom putu, sa kojim preprekama se suočavala i kako ih je prevazilazila, ali i koliko je bitna podrška porodice, želja za napredovanjem i neodustajenje. Mentorina je zajedno sa Marijom govorila o afirmativnim merama i različitim vidovima podrške poput stipendija, mogućnosti dobijanja studentskog doma i ishrane i drugo, ali su kao iskustvo podelile i važnost ulaska u aktivističke krugove i praktikovanje neformalnog obrazovanje pored formalnog. Deset devojaka i dva momka učestvovali su u diskusiji sa zaključkom da iako svi imamo izazove na putu do ostvarenja naših ciljeva, uvek se nađe rešenje ukoliko smo dovoljno istrajne i uspemo da dođemo do informacija o akterima i mogućnostima podrške.

Fotografija br. 10: Poseta advokatskoj kancelariji Marije Banović Bogosavljević

U prostorijama udruženja žena „Peščanik“ 9. aprila mentorina je okupila 14 devojaka i 2 mladića iz romske zajednice kako bi na kreativan način govorili o Svetskom danu Roma i Romkinja i važnosti očuvanja identiteta¹⁴.

Ova radionica protekla je u opuštenu atmosferu uz informativno druženje, ali uz tradicionalnu romsku muziku. Važno je istaći da, prema rečima mentorine,

¹⁴ Iz izveštaja mentorine: „Trebalo da negujemo našu kulturu, da očuvamo naš jezik, važno je da znamo ko smo, odakle potičemo, da znamo naše vrednosti, da ulažemo u svoj lični razvoj i razvoj zajednice, da informacije koje imamo delimo sa drugima, da izgradimo naš romski identitet i da uspeh koji ostvarimo delimo sa širom zajednicom što će doprineti smanjenju predrasuda i stereotipa, kao i da to da naš primer treba da bude model drugim mladim ljudima.“

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Učesnici nisu znali da u našem gradu postoji Romkinja koja je advokat, bili su vrlo ponosni na njenu priču i dostignuće. Bilo im je interesantno da postavljaju pitanja poput da li je teško biti advokat, zašto je to izabrala. Pričali su šta bi oni volele da upišu. Kada smo izašli iz kancelarije, na putu ka kući, bili su puni utisaka i pričali o planovima za budućnost i sopstvene ambicije.“

„Jedna devojčica je posle posete advokatskoj kancelariji rekla da želi da nastavi školovanje i postane advokatica. Druga učesnica je prvi put otvoreno govorila o tome kako se oseća zbog pritiska rane udaje i rekla da sada zna da ima pravo da odluči o sebi. Treća je kroz radionice stekla više samopuzdanja i počela aktivnije da učestvuje u školskim aktivnostima.“

Tamara Asković, mentorina

među ovim mladim ljudima postoji veliki potencijal i potrebna im je podrška kako bi taj potencijal bio iskorišćen na najbolji mogući način. Ono na šta smo ponosne posle održanih aktivnosti u Kruševcu je činjenica da većina ovih mladih devojaka se međusobno nije družila pre akcija, ali su se u međuvremenu zbližile, organizovale zajednička druženja jer su shvatile da neguju iste vrednosti i da imaju zajednička interesovanja.

GRADSKA OPŠTINA KOSTOLAC

Mentorine: Katarina Radovanović, Anđelija Urošević i

Slađana Filić (Kostolac)Mentorka: Ljiljana Mihajlović (Novi Sad)

Kostolačka tročlana grupa mentorina, uz podršku mentorke, organizovala je tri zapažena događaja kojima je okupila 50 učesnica i učesnika pod opštim nazivom „Vizija budućnosti kroz obrazovanje“ sa fokusom na srednjoškolski uzrast romskih devojčica.

Prva akcija organizovana je 13. marta 2025. godine kroz neformalno druženje sa ciljem da se romskim srednjoškoljkama približi značaj aktivizma i angažovanja u organizacijama civilnog društva, te da se pokaže kako aktivizam može biti lep i moćan alat za promene u zajednici. Govoreno je o važnosti međusobnog učenja, uzajamnog podržavanja i mentorisanja. U grupi su se povremeno mogle primećiti nesigurnosti u vezi sa sopstvenim kapacitetima i mogućnostima doprinosa, ali kontinuirano ohrabrivanje i direktno učestvovanje u narednim akcijama osiguraće njihovo uspešno uključivanje u aktivističke žensko – romske krugove.

Kako bi ih nadalje ohrabrile na hrabrije istupanje iz zajednice i zagovaranje

promena, 16. marta 2025. godine organizovana je edukativna radionica „Umetnost razgovora“. Cilj radionice bio je da 19 učesnica razviju veštine verbalne i neverbalne komunikacije, kao i da se uvedu u osnove javnog zagovaranja za teme koje su im bliske i važne. Govorilo se o značaju tona, načina govora i neverbalne komunikacije u razgovoru, kao i o ulozi komunikacije u pokretanju inicijativa i obezbeđivanje podrške u zajednici. Ova aktivnost dodatno je motivisala devojčice i omogućila im je da razvijaju veštine timskog rada, javnog nastupa i strateškog razmišljanja. O aktivnosti izveštavala lokalna radio stanica „Stil radio“, kao i Radio televizija Vojvodina, emisija „Them rroman“. Treća priređena aktivnost u Kostolcu organizovana je 16. marta 2025. godine u Domu kulture gde je kroz formu tzv. žive

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Jedna od učesnica, učenica osmog razreda, podelila je da je na radionici „Umetnost razgovora“ prvi put osetila da može slobodno da kaže šta misli pred drugima. Iako je ranije izbegavala da se javlja u školi, tokom aktivnosti u kojoj su radili na inicijativi postavljanja klupa u dvorištu, spontano je preuzela vođenje diskusije u svojoj grupi. Nakon radionice rekla je: „Nisam znala da mogu da govorim pred drugima bez straha.“

Katarina Radovnović, mentorina

„Tokom aktivnosti živa biblioteka, najviše pažnje devojčicama osnovnoškolskog uzrasta privukla je priča žene koja je uprkos siromaštvu završila fakultet. Na taj način su se povezale sa njom i drugim „živim knjigama“ kao pozitivnim uzorima iz zajednice, što je doprinelo jačanju njihovih motivacije za lični razvoj, obrazovni napredak i aktivnije učešće u društvenom životu.“

Slađana Filić, mentorina

„Vidim promenu. Tokom „Kafe za budućnost“ devojke srednoškolke su bile oduševljene jer su po prvi put imale priliku da prisustvuju razgovoru o aktivizmu i da se osećaju kao deo važnih promena. Na radionici „Umetnost razgovora“ videlo se kako devojke postepeno stiču samopouzdanje da govore pred grupom i slobodno izraze svoje mišljenje. Na živoj biblioteci mnoge su se poistovetile sa pričama inspirativnih žena i izrazile želju da nastave školovanje i budu podrška drugima.“

Anđelija Urošević, mentorina

„Kroz zajedničke aktivnosti, timski rad i otvorenu razmenu mišljenja sa vršnjakinjama učesnice su iskusile efektivnu podršku i osećaj pripadnosti što se pokazalo kao ključni faktor u osnaživanju i građenju samopouzdanja. Radionice su otvorile prostor za izražavanje emocija, prepoznavanje sopstvenih vrednosti i povezivanje sa pozitivnim uzorima iz zajednice.“

Ljiljana Mihajlović, mentorka

biblioteke okupljeno 21 devojčica i 4 dečaka. Osobe koje su bile predstavljene kao 3 „žive knjige“ podelile su sa učesnicima svoja iskustva, govoreći o svojim životnim okolnostima, teškoćama koje su prevazišle, važnosti obrazovanja i podršci zajednice u oblikovanju njihove budućnosti. „Od snova do stvarnosti – inspirativna priča o uspehu“ – priča je o ostvarenju životnih ciljeva uprkos preprekama. Druga knjiga pod nazivom „Snaga jedne žene“ prenela je iskustvo žene Romkinje koja je kroz upornost i obrazovanje postala primer u svojoj zajednici. Treća knjiga nosi naziv „Obrazovanjem do društvenih promena i inkluzije – moj obrazovni put“ predstavlja ličnu priču o značaju obrazovanja kao sredstva za doprinos društvenim promenama. Ova aktivnost je pokazala da deljenje ličnih priča iz zajednice može snažno uticati na osnaživanje mladih i jačanje njihove vere u mogućnost promena kroz obrazovanje i lični razvoj. Podršku realizaciji ove aktivnosti dali su uprava osnovne škole „Jovan Cvijić“, pedagoški asistent, lokalno žensko udruženje „Uspešne žene Kostolca“ kao i zainteresovani mediji.

Fotografija br. 11: „Živa biblioteka“ u Kostolcu

ŽABALJ

Mentorina: Marijana Knežević (Žabalj)

Mentorka: Zdravka Simić (Smederevska Palanka)

Žabalj, kao jedna od tri opštine u Vojvodini u kojoj su realizovane aktivnosti kroz program „Delimo“, bila je test opština budući da je mentorina jedna od retkih koja je bez prethodnog aktivističkog iskustva ušla u ovaj proces. Uprkos tome uspešno realizovanim aktivnostima obuhvaćeno je 39 učesnica. Prva aktivnost sprovedena

je u mesnoj zajednici u Čurugu pod nazivom „Cvet izazova – cvet uspeha“ sa ciljem da se poveća motivacija devojčica da nastave obrazovanje. Edukativno – kreativnoj radionici prisustvovalo je 25 devojčica, 1 dečak, ali i uspešni primeri iz lokalne zajednice pa su o svojim ličnim primerima govorile i mentorina koja je po obrazovanju vaspitačica, pedagoška asistentkinja kao studentkinja prava, studentkinja psihologije, mentorka kao žena u biznisu, aktivistkinja i asistentkinja. O ovoj radionici govorilo se u emisiji „Građanin“ koja se emituje na RTS-u.

Fotografija br. 12: Snovi su dostižni i u Žablju

Druga aktivnost realizovana je 15. marta 2025. godine u Žablju u prostorijama opštinske Kancelarije za inkluziju Roma. Radionicom „Snovi su dostižni“ postavljen je cilj da se prisutne učesnice, njih 13, oslobode za razgovor o izazovima, ali i da budu inspirisane za nastavak obrazovanja pričom gošće koja dolazi iz oblasti novinarstva i koju često gledaju na TV ekranima budući da je Aleksandra Aleksandrović voditeljka na Radio televiziji Vojvodini. Devojčice su pričale o svojim snovima i tome šta ih motiviše da uprkos svemu budu najbolja verzija sebe u

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Utisci devojčica su pozitivni. Prvi put su se susreli sa takvim vidom radionica. Po završetku rekle su da bi volele da ponovo imaju mogućnost da se priključe radionicama, da ih neko okupi i da se druže jer im je svakako dobrodošao razgovor, druženje sa ostalim devojčicama. Kažu da o ovome niko sa njima ne razgovara a da im je korisno i važno. Razmišljam kakav pomak može da se uradi kontinuitetom ako su ovakvi efekti nakon dve radionice.“

Marijana Knežević, mentorina

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

Kao mentorka, imala sam priliku da razgovaram sa devojkicama tokom trajanja radionice. Svaki put se vratim na svoje aktivističke početke. Ovo mi je pomogao da shvatim i da se podsetim koliko je važno devojkicama pružiti ne samo obrazovanje, već i emotivnu i društvenu podršku kako bi prevazišle prepreke, tj. izazove poput porodičnih stereotipa i društvene isključenosti.

Zdravka Simić, mentorka

datim okolnostima. Potom su ih informacijama o afirmativnim merama dodatno ohrabrile ističući da nisu same, da ostanu istrajne i da, iako iste borbe vode i druge devojkice iz različitih grupa, zajedništvom sve prepreke mogu lakše premostiti.

ZEMUN

Mentorina: Milica Mitrović (Zemun)

Mentorka: Nataša Petrović (Aleksinac)

Svaki par uključen u „Delimo“ ima svoju posebnost, a specifičnost ovog para jeste da su i mentorka i mentorina pedagoške asistentkinje u svojim opštinama i blisko saraduju sa obrazovnim institucijama. Odatle i lakoća organizovanja vrlo interesantnih i višestruko korisnih aktivnosti. Uprkos okolnostima u kojima se obrazovni sistem nalazio u vreme planiranih aktivnosti, par je realizovao tri aktivnosti kojima je obuhvaćeno 71 učesnik/ca. Takođe, ovaj par je uspeo i da obezbedi sponzore (fizička lica i preduzetnike) za organizovanje putovanja za romske devojkice i dečake na relaciji Žitkovac - Zemun.

Radionica „Delimo priče – gradimo snove“ realizovana je u osnovnoj školi „Gavrilo Princip“ 27. marta 2025. godine sa 12 učenica romske nacionalnosti iz Zemuna. Centralna tema bila je značaj obrazovanja za lični razvoj, osnaživanje i ostvarenje snova. Za ovu radionicu iskorišćene su moderne tehnologije putem kojih je uživo uključena mentorka Nataša Petrović, jedina Romkinja sa UEFA trenerском licencom, koja se tada nalazila u školi „Vuk Karadžić“ sa 15-članom grupom đaka spremnih da se upoznaju sa vršnjacima iz Zemuna. U tom razgovoru, devojkice su imale priliku da direktno čuju Natašinu priču, postavljaju pitanja i razmene utiske. Već tada su devojkice prepoznale zajedničke vrednosti i slična iskustva, što je dodatno osnažilo njihovu povezanost. Spontano su prepoznale zajedničke elemente identiteta, posebno religijske sličnosti i vrednosti proistekle iz kućnog vaspitanja, što je dodatno učvrstilo osećaj pripadnosti. Na kraju susreta, devojkice

su inicirale razgovor o ličnim izazovima. Stvoren je krug poverenja u kome su se otvoreno delile lične priče uz međusobnu podršku i razumevanje.

Sledeća aktivnost je realizovana kroz posetu romskih učenica/ka iz Žitkovca (opština Aleksinac) i celodnevni program za učenike obe škole u Zemunu. Gošće su pripremile za svoje drugarice predstavu „Romska bajka“ koja na simboličan način prikazuje istorijsko kretanje Roma kroz prizmu ljubavi i slobode. Potom je održana radionica „Poruke prijateljstva“, u okviru koje su učenici izrađivali bedževe sa porukama i međusobno ih razmenjivali. U nastavku, Nataša Petrović je podelila svoju uspešnu priču sportistkinje. Dan je završen neformalnim druženjem i zajedničkim ručkom u trpezariji škole. Vidljiv je bio entuzijazam i osećaj pripadnosti među učesnicima, a mnogi su prvi put imali priliku da putuju i prisustvuju ovakvom događaju. U ovoj aktivnosti učestvovalo je 40 osoba, među kojima i članovi Učeničkog parlamenta zemunske škole, ali i predstavnice medija.

Fotografija br. 13: Radionica izrade bedževa za uspomenu na druženje u Zemunu

Ono što je posebno važno jeste da se tokom pripreme ovih događaja usaglašeni stavovi zvaničnika obeju škola te je na inicijativu mentorke i mentorine postignuto da se prilikom posete predstavica OŠ „Vuk Karadžić“ iz Žitkovca potpiše zvaničan Memorandum o saradnji sa OŠ „Gavrilo Princip“ kao i sa dve romske organizacije civilnog društva iz ovih mesta, sa „Udruženjem Romkinja Nada“ iz Aleksinca i „Centrom za integracije Sigurnost“ iz Zemuna. Ovim dokumentom strane su se obavezale da nastave zajednički rad na unapređenju položaja dece,

sa fokusom na inkluziju, međukulturalno povezivanje i razmenu dobre prakse u obrazovanju romskih devojčica.

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Jedan od najlepših momenata za mene bio je kada su mi neke učeni-
ce nakon radionice same prišle da razgovaraju, otvorile se i podelile sa mnom
svoje misli, dileme i strahove. Sa nekima od njih i danas radim na ličnim pla-
novima, razgovaramo o školovanju, karijeri i ličnim ciljevima. Posebno me
dirnula priča jedne devojčice koja je bila veoma povučena i imala težak život.
Nakon radionice se osnažila, počela je više da se druži i uz adekvatnu podrš-
ku i afirmativne mere, upisala željenu srednju školu. Nadalje zajednički plani-
ramo kako da što bolje iskoristimo sve mogućnosti koje joj se sada otvaraju.“

Milica Mitrović, mentorina

PRIČE IZ ZAJEDNICE:

„Za učenike iz Žitkovca ovo je bio prvi susret sa Beogradom. Mnogi od njih
nikada ranije nisu napuštali svoje mesto. Bili su oduševljeni gradom, ali i samim
susretom sa vršnjacima iz Zemuna. Deca iz Zemuna, sa druge strane, bila su jed-
nako uzbuđena, jer niko do tada nije organizovao sličnu aktivnost u njihovoj školi.“

Nataša Petrović, mentorka

7. STRATEGIJA MEDIJSKE PROMOCIJE

Analizirajući medijski sadržaj poslednjih nekoliko godina mogu se prime-
titi ključne odlike kreirane medijske slike o Romima i Romkinjama u Srbiji. Stereo-
tipno prikazivanje, foto i video materijali koji romsku zajednicu predstavljaju na
najružniji način, izveštavanje dominantno u kontekstu različitih vrsta pomoći koji
Romi i Romkinje koriste gde se promovišu državne politike ili organi koji sprovo-
de te politike bez objašnjenja pravog uzroka kako su dominantno baš pripadnici
ove zajednice korisnici istih, faktografsko prenošenje informacija bez ulaženje u
kontekst događaja i životnih priča ljudi – doprinelo je stvaranju i održavanju loše
percepcije javnosti o čitavoj romskoj zajednici. Posebno je upadljiv izostanak po-
zitivnih priča o Romkinjama.

Ne može se osporiti niti ignorisati uticaj medija na demokratičnost jednog

društva te je važno ovu godinama forsiranu sliku o ovoj manjinskoj zajednici po-
stepeno i strateški menjati. Iz tog razloga jedna od ambicija ovog projekta je da se
kreiraju materijali i obezbede prostori u različitim medijima u kojima će se govoriti
afirmativno i prikazati pozitivne priče, priče o visokoobrazovanim devojkama iz
romske zajednice, o vrednim i solidarnim Romkinjama koje su negujuće ka svim
generacijama, o onima koje daju doprinos rastu ne samo svoje zajednice već čita-
vog društva i onima koje društvo percipira kao male i nevažne zamerujući njihove
potrebe, ambicije i snove.

Kako bi se obezbedila dobra medijska vidljivost i pokrivenost svih aktivnosti, na-
kon formiranja mentorskih parova, jedan od prvih zajedničkih zadataka postavlje-
no je **kreiranje medijske strategije i liste podržavajućih lokalnih i nacionalnih
medija**. Zajedničkim promišljanjem 25 uključenih aktivistkinja mapirano je oko 40
medijskih kuća (on line i tradicionalnih) kao i uticajnih pojedinaca koje „Delimo“
prepoznaje kao savezničku podršku u domenu medija. Kako bi bile spremne da i
same proizvode kvalitetan foto i video sadržaj, poštujući minimalne tehničke stan-
darde, u periodu od 10-13. marta 2025. godine **održane su dve on-line obuke
namenjene učesnicama projekta i učesnicama prvog izrađenog videa**.

7.1. Proizvodnja i projekcija medijskog sadržaja

Prvi sadržaj kreiran je od stane samih akterki programa. Mentorski par koga
čine Laura Saitović i Đurđina Bekirović pripremile su emisiju „Romani kuhinja“
koja se realizuje uglavnom na romskom jeziku, a emituje na youtube kanalu Ro-
minfomedia. Emisija je za 9 meseci pregledana 17.000 puta ¹⁷.

Inicijativa romskih studentkinja je na jednoj od aktivnosti realizovanih u Staroj Pa-
zovi bila podrška snimanju promotivnog videa priređenog od strane UNICEF-a
koji je plasiran na društvenim mrežama 8. aprila 2025. godine u kolaboraciji sa Ini-
cijativom romskih studentkinja. Videu je do dana 15.10.2025. godine pristupljeno
sa 253.935 profila, uspostavljena je interakcija 2.661 puta kroz 2.571 svidanje, 50
komentara, 36 deljenja i 4 čuvanja na društvenoj mreži Instagram ¹⁸.

Osim ovoga, ceneći važnost efekata medijske podrške u promovisanju obrazo-
vanja romskih devojčica, projektom je predviđeno i snimanje i distribucija tri videa
sa jasnim porukama usmerenim kako ka romskoj tako i prema većinskoj zajednici.
Zajedno sa angažovanom produkcijom koordinatorka je učestvovala u kreiranju
scenarija.

¹⁷ Link koji vodi do emisije „Romani kuhinja“ biće dostupna putem linka tj. generisanog QR koda na kraju brošure.

¹⁸ Link koji vodi do ovog videa biće dostupan kroz generisan QR kod na kraju brošure

a) Prvi video pod nazivom „**Snovi su dostižni**“ ima za cilj promociju 8 visokoobrazovanih devojka iz različitih romskih zajednica i različitih profesija. Videom se šalje snažna poruka da je obrazovanje najbolja investicija i najznačajnije oruđe za život koji donosi prilike za bolji društveni položaj i lepšu budućnost mladih Romkinja. Video traje 195 sekundi i prezentovan je različitom dinamikom i intenzitetom 20 puta na 11 televizija i portala. Ovaj video promovisali su: TV N1 (u emisiji „Idemo dalje“ i „Jutarnji program“), TV FORUM („Vesti“), TV EURONEWS („EuroNews jutro“), Radio-televizija Vojvodine u 4 emisije („Vreme je za RTV“, „Jutarnji program“, „Nevimata“, „Lači rijat Vojvodino“), TV RROMA, Sajt N1, portal Rominfomedia, portal EuroNews i portal Telegraf-a.

b) Drugi video, pod nazivom „**Njena budućnost je vredna**“, promovise važnost obrazovanja kroz perspektivu četiri devojčice osnovnoškolskog uzrasta i jedne srednjoškolke. One govore o svojim snovima i ambicijama kao i podrškama koje dobijaju, ali i poteškoćama. U filmu govori majka koja nije imala priliku da se obrazuje, pa je kasnije bila podrška svojoj deci jer je sama iskusila koliko je težak teret neobrazovanja. O važnosti roditeljske podrške i stalnog bodrenja mladih da generacijski pomeraju granice mogućeg u pravcu izlaska sa margine govori i otac koji ima fakultetsko obrazovanje. Na kraju, ohrabrujuće poruke upućuju i direktor jedne osnovne škole i pedagoška asistentkinja koja predano radi na umrežavanju svih aktera i pruža maksimalnu podršku rastu samopouzdanja i ambicija devojčica sa kojima radi.

c) Treći video zamišljen je kao celovit prikaz programa „**Delimo**“ i svega onoga što je njime postignuto kroz višemesečnu individualnu i grupnu razmenu unutar romsko-ženskog pokreta i kroz lokalne akcije. Ovaj video pruža uvid u lični doživljaj mentorki, mentorina i učesnica akcija pred sam kraj projektnih aktivnosti. Ovaj video biće premijerno prikazan na završnom događaju tokom decembra 2025. godine.

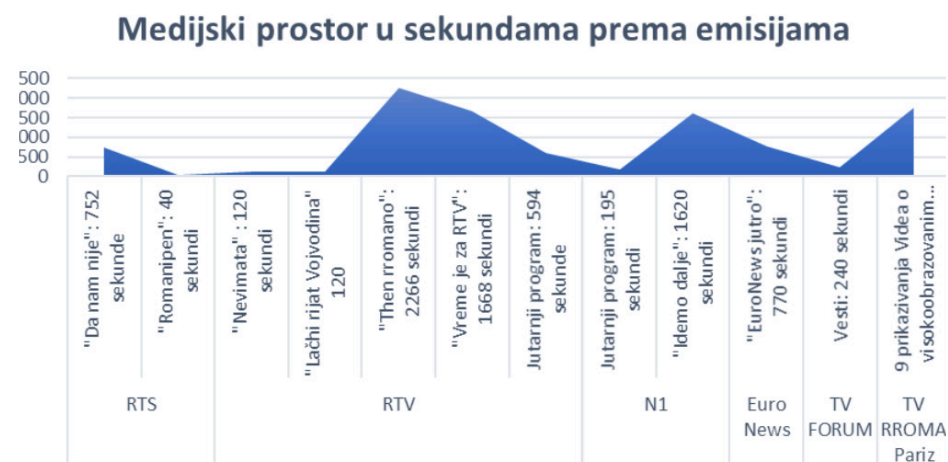
KLJUČNA STATISTIKA O MEDIJSKOM SADRŽAJU

Ažurnim prikupljanjem informacija o medijskom izveštavanju o programu i lokalnim akcijama kao i gostovanjima u različitim emisijama i promocijom produkata na društvenim mrežama preko novoformiranih profila na facebook-u i instagramu, ponosno možemo da kažemo da smo uspele da u medijski prostor unesemo dah optimizma čime smo tokom trajanja programa „Delimo“ doprinele kreiranju pozitivnije slike o Romkinjama. Ali ne samo to već i da prenesemo kako priča izgleda sa druge strane, iz naše vizure. Posebno treba naglasiti da od mapiranih medija nismo ni jednom dobile negativni odgovor na upit za promociju videa i

često smo nuđene gostovanjima u emisijama koje smo rado prihvatale. Ovo govori u prilog činjenici da pojedini mediji imaju ideju o tome kako njihov program može da izgleda uključivanjem romske tematike, ali da su prosto tromi i da se moraju animirati. U nastavku slede detaljnije informacije o postignutom prema vrsti medija.

a) Tradicionalni mediji – televizijski program

Medijsko izveštavanje o programu „Delimo“ putem TV stanica zabeleženo je 20 puta na 6 televizija i to kroz gostovanje učesnica programa u 11 emisija i/ili samo projekcijom video materijala kreiranih u okviru programa. Sve televizije su po jednom promotivno emitovale video, dok je romska televizija TV Rroma 9 puta prikazala video o visokoobrazovanim Romkinjama. Ukupno trajanje svih gostovanja i emitovanje videa na svim televizijama 10.330 sekundi odnosno 172 minuta i 17 sekundi. U grafikonu prikazane su emisije i televizije prema dobijenom medijskom prostoru.

b) Tradicionalni mediji – radio program

Tokom trajanja programa priređene su 3 emisije emitovane na dve radio stanice. Radio Beograd priredio je dve emisije u ukupnom trajanju od 2.700 sekundi (45 minuta) gde je jedna cela emisija posvećena promociji programa, a u drugoj emisiji izveštavano je o lokalnoj akciji u Zemunu. Druga radio stanica je Radio stil, lokalni radio koji je tokom vesti izveštavao o realizovanoj aktivnosti u Kostolcu u trajanju od 166 sekundi, ali je takođe na svom portalu i youtube kanalu izveštavao i sa sledeće aktivnosti ove mentorske grupe.

c) Pisani tekstovi – portali i sajтови:

Sedam tekstova o programu i obrazovanju romskih devojčica i devojaka objavilo je 7 portala i/ili su postavili na svoje sajtove. Analizirajući tekstove i same naslove može se uočiti da su svi bili afirmativni. U ovom delu navešćemo samo naslove, a na kraju teksta ove brošure biće priređena lista QR kodova koji će olakšati njihovo lociranje i čitanje. **Naslovi:**

1. „Od psihologije i prava, preko medicine i nauke do umetnosti: Romkinje dokažu da je obrazovanje ključ uspeha“ (Telegraf)
2. „Uspešno realizovana radionica Vizija budućnosti kroz obrazovanje u Kostolcu“ (Radio Stil)
3. „Romski ženski aktivizam kao odgovor na obrazovne barijere devojčica“ (Rominfomedia)
4. „Budi uzor – budi podrška; Osnaživanje romskih devojčica i devojaka za obrazovanje, liderstvo i aktivizam“ (Unicef)
5. „Kad podrška postane snaga – romski ženski aktivizam kao odgovor na obrazovne barijere devojčica“ (EuroNews)
6. „Priče uspešnih Romkinja: verujte u sebe, obrazujte se i nikada ne odustajte.“ (N1)
7. Intervju sa Marinom Simeunović i Julicom Stefanović (Tampon zona, očekuje se objavljivanje)

č) Društvene mreže:

U ovom segmentu ističemo da je o programu govoreno u 5 emisija koje su emitovane na različitim Youtube kanalima i to: Rominformedia, Radio stil, TV FORUM, N1, EuroNews i koje su zajedno imale 19.077 pregleda. Tokom trajanja programa kreirane su društvene mreže za Inicijativu romskih studentkinja. Kreiranjem 10 sadržaja o programu i produktima, na instagram stranici zabeleženo je 10.561 pregled i 530 reakcija. Posebno vredan isticanja je Unicef video koji je u kolaboracijom sa Inicijativom romskih studentkinja dostigao visok rič: 253.935 pregleda; 2571 lajkova, 50 komentara.

8.KAKO JE PROGRAM UTICAO NA NAS?

MENTORSKI PAR 1: KOSTOLAC

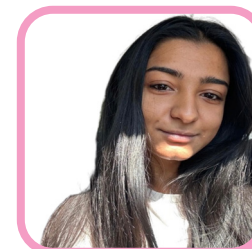
„Program je nas tri mentorine u Kostolcu ojačao u komunikaciji, samopouzdanju i timskom radu. Postale smo sigurnije u izražavanju, bolje slušateljke i spremnije smo da preuzmemo inicijativu u zajednici.“

Anđelija Urošević, mentorina

„Mentorstvo za nas znači zajednički rast, podršku i osnaživanje - iskustvo kroz koje smo naučile koliko zajedno možemo više. Ponosne smo što smo motivisale devojke iz zajednice da aktivnije učestvuju, izraze svoje mišljenje i poveruju da mogu doprineti promenama.“

Katarina Radovanović, mentorina

„Osećam ogroman ponos jer smo uspele aktivnostima na ovom programu da pokrenemo devojke u zajednici da se aktiviraju i da se ne plaše da iskažu svoje stavove, ali ono što je meni lično donelo najviše je spoznaja koliko je važno biti nekome oslonac i podrška. Tek sada u potpunosti shvatam koliko taj čin podrške zapravo znači.“

Slađana Filić, mentorina

„Program me ojačao na ličnom i profesionalnom nivou, naučila sam da slušam dublje, da verujem procesu i da prepoznam sopstvenu snagu kroz deljenje sa drugima. Ojačala sam empatiju i sposobnost da podržim druge žene u njihovom rastu, ali i da sebi dopustim podršku kada je potrebna. Ponosna sam na to što sam uspela da stvorim siguran prostor poverenja i podrške, da žene koje su bile deo mog kruga otvoreno govore o svojim strahovima, snovima i izazovima, i da ih zajedno pretvaramo u konkretne akcije i promene. Delile smo vreme, snove i iskustva, i sve što smo podelile, umnožilo se. „DELIMO“ nije samo program, to je put kojim smo zajedno hodale, jačajući jedna drugu i stvarajući krug podrške koji traje i dalje.“

Ljiljana Mihajlović, mentorka

MENTORSKI PAR 2: BELA PALANKA

„Zajedništvo, razumevanje i podrška zaista menjaju živote. Nastavljam da radim sa mladima i širim poruku da obrazovanje menja sve. Program me je ojačao u komunikaciji, samopouzdanju i organizaciji aktivnosti. Naučila sam kako da motivišem druge, posebno mlade Romkinje i kako da preuzmem inicijativu u zajednici. Osećam da sam postala sigurnija u svoje sposobnosti i da mogu da utičem na pozitivne promene. Posebno sam ponosna na to što sam od svog honorara pomogla jednoj romskoj porodici kupila sam im osnovne stvari za domaćinstvo: krevete, fotelje, sto i stolice, čime sam im, bar za malo, omogućila dostojanstvene uslove za život.“

Đurđina Bekirović, mentorina

„Učešće u ovom programu mentorstva je meni donelo prvo mentorsko iskustvo i privilegija je bila učestvovati sa velikim ženama na istom programu, na istom zadatku. Sada kada se prisetim svega što smo zajedno prošle dve su mi urezane slike: prva je kada smo bile sve zajedno na međugeneracijskim susretima gde sam procenila da su prisutne žene, njih nekolicina ali ipak jake kao individue i grupa, postigle toliko toga za zajednicu, više nego aktivisti muškarci koji su na važnim pozicija i duže aktivni od nas. Druga slika jeste ponoskada sam upoznala mlađu generaciju aktivistkinja, visokoobrazovane devojke iz zajednice, od kojih imamo tolikotoga da učimo i ponosno delimo. Upornost, hrabrost, jedinstvo, zajedništvo, timski rad, ljubav, vera i nada – promeniće svet.“

Laura Saitović, mentorica

MENTORSKI PAR 3: BUJANOVAC

„Na profesionalnom planu unapredila sam organizacione i leaderske veštine, dok sam na ličnom nivou razvijala empatiju, strpljenje i veći osećaj odgovornosti prema zajednici u kojoj delujem. Program mi je omogućio da jasnije sagledam svoje potencijale i da nastavim da rastem kao osoba koja motiviše i inspiriše. Kroz mentorstvo u programu „Delimo“ stekla sam dragoceno iskustvo u radu sa mladima, kroz vođenje edukativnih radionica, pružanje podrške u njihovom ličnom i profesionalnom razvoju sopstvenih veština komunikacije, liderstva i međusobne saradnje. Ponosna sam što sam uspela da izgradim odnos poverenja sa devojka i da im prenesem poruku koliko su obrazovanje i samopouzdanje važni za njihov dalji život. Ovo iskustvo nije samo završetak jednog programa, već početak nove priče. Priče o mladima

ženama koji znaju da obrazovanje, poštovanje i jednakost imaju moć da menjaju živote. Zahvalni smo svima koji su svojim učešćem, energijom i iskrenošću doprineli da program postane prostor rasta, dijaloga i međusobne podrške.“

Ermihana Zećiri, mentorica

„Za mene je ovaj program bio novo iskustvo zbog rada sa mladim mentorima nama jer i one nose dobra znanja i iskustva. Ja kao mentorica smatram da sam svojim i iskustvom doprinela i njihovom rastu i rastu zajednice koja je multietnička, ali partijarhat i dalje vlada. Zato – budimo jake, složne i glasne zajedno!“

Olivera Kurtić, mentorica

MENTORSKI PAR 4: NOVI SAD

„Program „Delimo“ za mene lično predstavlja platformu za rast, učenje i razmenu iskustava sa mojim sunarodnicama. Po prvi put sam na programu mentorstva mogla da vidim toliko uspešnih mladih žena na jednom mestu koje dele svoja iskustva bez trunke sujete. Iz tog razloga iskustvo koje nosim sa programom predstavlja za mene snagu i znak da borba za naš položaj traje i mora da se nastavi, za nas, za naše majke, za naše sestre i naše ćerke.“

Julka Stefanović, mentorica

„Meni je program puno toga doneo jer mentorstvo je dvosmerno učenje: mentorice nas uče novim tehnologijama u domenu rada na računaru, a mi, mentorice, prenosimo iskustvo u radu sa zajednicom i objašnjavamo načine za prevazilaženje problema. A ako pitate gde ja vidim moj pomak – u novim vrstama komunikacije i tehnikama u radu na računaru.“

Sofka Vasiljković, mentorica

MENTORSKI PAR 5: STARA PAZOVA

„Delimo je inspiracija i putokaz. Za mene je ovaj projekat značajan prvenstveno u smislu prihvatanja i upoznavanja same sebe kroz razgovor sa mentoricom. Isto tako i razgovarajući i upoznavajući druge Romkinje. Kroz ovo iskustvo stekla sam određen nivo samostalnosti i samopouzdanja pa određene stvari mogu sama da osmislim i organizujem u zajednici.“

Milana Radu, mentorica

„Kroz ovaj proces sam spoznala da posedujem određene kompetencije u ulozi mentorke, što daje značaj mojoj daljoj karijeri i budućim angažmanima. Proces je omogućio da naučim kako da svoje znanje prenesem na druge aktivistkinje. Presrećna sam što je moja mentorina pre svega završila fakultet što je bio i naš prvi cilj našeg prijateljstva i mentorstva. Moja mentorina je sada prepoznata u zajednici kao aktivistkinja koja radi na unapređenju položaja Romkinja, sprečavanju osipanja devojčica iz obrazovnog sistema, podsticanju devojčica da upišu i završe srednje škole, ali i kao aktivistkinja koja sa ponosom govori da je Romkinja i pruža podršku ostalima da se ne stide svog identiteta. Ponosna sam na svoju mentorinu. Dobila sam još jednu divnu mladu osobu za prijateljicu.“

Radmila Nešić, Pirot

MENTORSKI PAR 6: ZEMUN

„Mentorstvo je za mene vetar u leđa koji mi je pomogao da poverujem u sebe i svoje odluke. Program me je ojačao na više nivoa, u donošenju odluka, u samopouzdanju i u spremnosti da preuzmem inicijativu. Kroz iskustvo mentorstva naučila sam da je u redu podeliti teret koji nosim, da ne moram sve sama i da podrška drugih žena ima ogromnu snagu. Ojačala sam i u privatnom životu, naučila sam da balansiram obaveze i da dozvolim sebi da zatražim pomoć kada mi je potrebna. Najveći pomak je što sam ponovo pokrenula svoju NVO organizaciju. Program „DELIMO“ me je podsetio zašto sam to želela da radim – da stvaram promene i doprinosim zajednici. Ponosna sam i na lični rast, jer sam po prvi put posle dužeg vremena imala hrabrosti da odem na seminar, ostavim decu na nekoliko dana mužu i shvatim da i to može da funkcioniše. Od tada smo se kao porodica još više uvezali, pa sada i naša familija učestvuje u međusobnoj podršci i pomoći.“

Milica Mitrović, mentorina

„Program „DELIMO“ je dokaz da udružene žene mogu mnogo da postignu kada ih povezuje sloga, zajedništvo i međusobno ohrabrenje. Sigurna sam da će naše veze nastaviti da žive kroz buduće saradnje i prijateljstva. Zahvalna sam svim učesnicama programa koje su mi vratile veru u solidarnost - jer zajedno pokrećemo promene koje traju. Zadovoljna sam onim što smo uradile za naše devojčice. Uz dobre prijatelje i partnere bez kojih se ne bi realizovala akcija - uspele smo ono što smo želele.“

Nataša Petrović, mentorica

MENTORSKI PAR 7: ŽABALJ

„Ono što zaista smatram da je za mene bilo korisno je sticanje znanja, iskustva i alata kako da se sa devojčicama razgovara o osetljivim temama. Osetila sam zadovoljstvo jer sam doprinela njihovom osnaživanju. Održavanje radionice mi je donelo samopouzdanje i potvrdu da mogu da utičem na pozitivne promene.“

Marijana Knežević, mentorina

„Biti mentorka u okviru programa „Delimo“ bilo je izuzetno iskustvo koje mi je omogućilo da vidim direktan uticaj podrške na obrazovne procese devojčica. Kao mentorka, mogla sam da dam doprinos osnaživanju mladih Romkinja, posebno devojčica koje se suočavaju sa različitim izazovima u obrazovanju. Rad sa devojčicama mi je pomogao da se podsetim koliko je važno pružiti im ne samo obrazovanje, već i emotivnu i društvenu podršku kako bi prevazišle prepreke i izazove poput rodnih stereotipa i društvene isključenosti. Program mi je pokazao kako mentorstvo i zajednički rad mogu stvarati dugoročne promene i pružiti mladima priliku za bolje obrazovanje i bolji život. Ponosna sam što sam kroz ulogu mentorke doprinela informisanosti čitave grupe o apliciranju za stipendije i afirmativnim merama. Uverena sam da je to sinhronizovano širenje informacija dovelo do pozitivnih ishoda i da će neke devojčice, zahvaljujući takvoj vrsti podrške, ostati u sistemu obrazovanja, a možda sutra biti i jedna od nas i nastaviti borbe.“

Zdravka Simić, mentorica

MENTORSKI PAR 8: NOVI SAD

„Puno učenja, rada, zabave, razmene iskustava i puno dobrih dela. Za mene je najveći izazov bila organizacija, kako bih sve postigla. Tako da kada se osvrnem na taj period, rekla bih da je projekat poboljšao moje organizacione sposobnosti. Pored toga i sama organizacija radionice je zahtevala dosta pripreme, čime sam unapredila svoje veštine radioničarke.“

Mirjana Sulejmanović, mentorica

„Meni je program bio prilika da upoznam divne, pametne, a naše devojke iz romske zajednice koje su nam za ponos. Mlade i pametne devojke! Moja mentorina je doktor nauka tako da sam imala puno toga naučiti i čuti od jedne takve devojke koja može da posluži samo za primer.“

Tanja Grgić, mentorica

MENTORSKI PAR 9: KRUŠEVAC

„Ovaj program mi je pokazao koliko je važno da žene podržavaju žene. Naučila sam da svaka promena počinje od poštovanja, razumevanja i deljenja znanja.“

Tamara Asković, mentorina

„Učešće u programu mi je kao mentorki jako značilo. Razmenila sam iskustvo sa drugim ženama i mentorinom i meni je to donelo motivaciju da nadalje nastavim aktivan rad sa devojkama na njihovom obrazovanju. Ponosna sam što smo uspeli neke devojke da motivišemo da upišu srednju školu i ostajemo im na raspolaganju.“

Asima Ismaili, mentorka

MENTORSKI PAR 10: KRAGUJEVAC

„Napredovala sam i u osmišljavanju aktivnosti koje povezuju obrazovanje, umetnost i rodnu ravnopravnost, ali i u tome da svaku radionicu pretvorim u siguran prostor gde učesnice slobodno izražavaju svoje misli i osećanja. Ponosna sam što sam kroz program „DELIMO“ unapredila svoje veštine rada sa mladima i podstakla učenice/ke da otvoreno govore o svojim snovima, vrednostima i izazovima kao i da se izbore za svoje snove kroz inspirativne radionice. Ne treba da zaboravimo - promena počinje kada devojčica ima podršku da bude šta želi, da sanja, uči, razvija se i odlučuje.“

Tanja Đorđević, mentorina

„Kroz program „Delimo“ ponosna sam jer sam saznala koliko je bitno slušati potrebe mladih i verovati im, jer mladi neku situaciju gledaju drugačije iz svog ugla i možda je brže reše jer imaju dostupnije informacije nego što smo mi nekada imali. Izgradila sam poverenje sa svojom mentorinom i kroz ovaj program smo zajedno rasle. Ona kroz moje iskustvo u radu, a ja kroz njenu kreativnost i inovacije u radu sa mladima. Prepoznale smo sopstvene snage da osnažimo ne samo jedna drugu, već i mlade devojčice u zajednici. Program „Delimo“ nas je povezao, osnažio i doprineo shvatanju činjenice da je snaga u našem zajedništvu. Podrška, podela iskustava i ohrabivanje jedni drugih pokretačka su snaga koja nas tera da zajednički rastemo.“

Marija Vujičić, mentorka

„Program „Delimo“ za mene ima toliko mnogo slojeva - sa svakim od njih dolazi i mnogo učenja, iskustva i novih prijateljstava. Kroz čitav proces učila sam mnogo od same Marine, ali i zajedno sa njom. Za nas je to bio proces stvaranja nečeg novog - proces u kome smo bile svesne da ne postoji model koji sledimo, već da ga same stvaramo. U tom procesu dešavale su se sigurno i greške, ali su upravo one bile prostor učenja i povezivanja, onog trenutka kada to postane svesno i zajedničko. Kroz procese adaptacije, dogovore, kasnovečernje pozive u 23h, kada su jedino slobodne, učile smo i prolazile kroz nove izazove. Bio je to prostor u kojem je svaka od nas mogla da unese deo svog ritma i života, jer je aktivizam samo jedan od identiteta koje nose mentorke i mentorine programa Delimo. Na kraju, mislim da smo kroz sve to — kroz pokušaje, greške, radost i podršku — zajedno stvorile novi model. Model koji će se umrežavati, širiti i koji će, nadam se, postati temelj iz kojeg će i druge moći da uče. Drago mi je što je ovaj proces postao deo istorije i što svaka od nas sada nosi deo tog iskustva kao seme za nove zajednice i nove načine deljenja znanja, a za znanje koje će biti dostupnije romskim devojkama.“

Milica Batričević, supra mentorka

„Biti deo programa „Delimo“ bilo je više nego dragoceno iskustvo rada sa ženama iz romske zajednice koje imaju ogroman potencijal i jasno razumevanje potreba svojih zajednica. Kroz mentorski proces zajedno smo prepoznavale i osnaživale resurse koje mreža poseduje, ali i stvarale nove ideje za njen dalji razvoj. Kao facilitatorka i mentorka, posebno sam cenila otvorenost i spremnost učesnica na učenje i međusobnu podršku. Bilo je inspirativno posmatrati kako kroz zajednički rad raste poverenje, motivacija i povezanost među ženama. Verujem da mreža ima snažan temelj i kapacitet da nastavi da gradi promene koje dolaze iz same zajednice.“

Svetlana Stefanović, trenerica

„Kreirajući ovaj program zajedno sa ostalim akterkama, vodila sam se najboljim interesom onih koje dolaze. Verujući i u pravdu, kao životni zadatak preuzela sam možda veliki teret, ali nakon ovakvih produkata i sa ovakvim heroinama romske zajednice, nastavljam da verujem da svaka generacija, čineći korak po korak, olakšava životni put narednoj. Nadam se da je ovaj program doprineo upravo tome – lakšem životu romskih devojčica i komotnijem prostoru za deljenje među različitim generacijama aktivistkinja romskog pokreta.“

Marina Simeunović, koordinatorka projekta

ZAHVALNICA

Zahvaljujem svim mentorkama i mentorinama koje su svojim poverenjem i posvećenošću pomogle umetodološkom oblikovanju ovog programa. Posebnu zahvalnost upućujemo UNICEF-u u Srbiji. Vaša podrška omogućava osnaživanje sledeće generacije liderki unutar romskih zajednica i održavanje kontinuiteta dobrih promena unutar naše zajednice kroz mrežu mentorstva. Velika zahvalnost Bibiji – romskom ženskom centru iz Beograda, kulturnim i obrazovnim institucijama i lokalnim organizacijama koje su prepoznale značaj našeg programa i svojim doprinosom omogućile da „Delimo“ postane prostor rasta, podrške i solidarnosti. Posebna zahvalnost Svetlani Stefanović na nesebičnom deljenju iskustva i obezbeđivanju finansijske podrške neophodne za realizaciju posete devojčica iz Žitkovca njihovim vršnjakinjama i izvršnjacima u Zemunu, ali i Milici Batričević koja je svesrdno pomagala u procesu stvaranja programa i idejnog koncepta svake od realizovanih akcija. Zahvaljujemo svim medijima koji su dali značaj programu i afirmativno govorili o našim akcijama i devojčicama i devojkama iz romske zajednice. Ne zaboravljamo ni one koji su unutar svojih matičnih medija, kao profesionalci iz romske zajednice, pomogli da se kreira pozitivna medijska slika o „Delimo“: Una Beriša, Aleksandar Nedeljković, Božidar Stojkov, Gordana Nešović, Zoran Saitović i Senad Maljoku. Hvala. Danijeli Lakatoš i Milici Živanović zahvalnost za brigu o izgledu brošure i detaljima. Svim našim učesnicama, posebno onim majmladjim, koje su svojim prisustvom aktivnostima na ovom programu istovremeno ohrabrile našu motivaciju, za dugoročnu inspiraciju i dokazivanje da naše borbe imaju smisla kroz vaš napredak – hvala što ste nam svojim učešćem na aktivnostima pokazale poverenje i ojačale veru da može da bude zabavnije, lakše i lepše. Hvala na uzajamnosti i - nastavite da delite.

Hvala što ste deo promena kojima težimo.

•

Uticaj programa „Delimo“ ogleda se u razvoju mreže žena koje prepoznaju značaj međusobne brige i zajedničkog učenja kao temelja dugoročnih društvenih promena. Kroz iskustvo mentorstva, učesnice su razvile nova znanja, samopouzdanje i profesionalne kontakte koji im pomažu da pokrenu inicijative u svojim sredinama. Uviđamo da našim programom utičemo na animiranje drugih organizacija koji mlade stavljaju u cenar svojih interesovanja i uspostavljaju druge mentorske programe. Na taj način „Delimo“ postaje više od programa – postaje zajednica koja raste, a snaga svake zajednice je u deljenju. Testirale smo i videle da daje rezultate. Važno nam je da nadalje osmislimo koncept održivosti međugenreacijskog ženskog mentorstva u romsko – ženskom pokretu. Podržite da ono traje i kroz vreme raste. Kako drugačije nego deljenjem? Nastavimo da delamo i delimo.

•

Lista QR kodova

Emisija Romani kuhinja
Emisija postavljena na youtube
kanalu 18.000 pregleda
ROMINFOMEDIA NOVEMBAR
2024.

Mentorska podrška i društveni sukobi - dve strane borbe za ravnopravnost
RADIO BEOGRAD; 31.03.2025.

Uspesno realizovan program "Vizija buducnosti kroz obrazovanje" u Kostolcu
RADIO STIL 16.03.2025.

U Kostolcu uspesno realizovan program pod nazivom Vizija buducnosti kroz obrazovanje
RADIO STIL, YOUTUBE KANAL, 16.03.2025.

"Delimo snagu, znanje i veru -jer svaka devojčica zaslužuje šansu"
RADIO BEOGRAD, 18.04.2025.

Od psihologije i prava, preko medicine i nauke do umetnosti: Romkinje dokazuju da je obrazovanje ključ uspeha
TELEGRAF, 17.03.2025.

Svi nivoi Dženet Koko Emisija "Da nam nije"
PRODUKCIJSKA GRUPA MREŽA

Emisija Romanipen - Mesec romskog ženskog aktivizma
RTS, 08.04.2025.

Them Romano
RTV, 08.04.2025.

Delimo - zajedno za bolju zajednicu, Radio Beograd

RADIO BEOGRAD, 27.04.2025.

Vesti
TV FORUM PRIJEPOLJE,
07.05.2025.

Emisija "Euronews jutro"
TV EURONEWS, 14.05.2025.

Romski ženski aktivizam kao odgovor na obrazovne barijere devojčica
ROMINFOMEDIA, 15.05.2025.

Snovi su dostižni - promocija visokoobrazovanih Romkinja
TELEGRAF, YOUTUBE KANAL
27.06.2025.

"Priče uspešnih Romkinja: verujete u sebe, obrazujete se i nikada ne odustajete"
N1, 08.05.2025.

„Kad podrška postane snaga – romski ženski aktivizam kao odgovor na obrazovne barijere devojčica“

PORTAL EURONEWS,
15.05.2025

„Program DELIMO obrazuje Romkinje na svom jeziku“
JUTARNJI PROGRAM NA RTV,
20.05.2025.

Marina Simeonović - podrška romskim devojčicama i devojtkama Emisija „Vreme je za RTV“
RTV, 28.06.2025.

SADRŽAJ:

Reč autorke.....	6
1.ZAŠTO MENTORSTVO DANAS?.....	7
2. AKTERKE.....	8
3. KONTEKST U KOME „DELIMO“ NASTAJE.....	9
4. INSPIRACIJA I MISIJA PROGRAMA „DELIMO“.....	13
5. NAŠ PRISTUP MENTORSTVU: KORAK PO KORAK.....	14
6.REALIZOVANE LOKALNE AKTIVNOSTI.....	19
BEOGRAD.....	19
BELA PALANKA.....	20
BUJANOVAC.....	22
STARA PAZOVA.....	24
NOVI SAD.....	25
KRAGUJEVAC.....	28
KRUŠEVAC.....	30
KOSTOLAC.....	32
ŽABALJ.....	34
ZEMUN.....	36
7.STRATEGIJA MEDIJSKE PROMOCIJE.....	38
PROIZVODNJA I PROJEKCIJA MEDIJSKOG SADRŽAJA.....	39
8.KAKO JE PROGRAM UTICAO NA NAS?.....	43
ZAHVALNICA.....	51
LISTA MEDIJA I QR KODOVA.....	52

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.662-055.2(=214.58)(497.11)

364.4-055.2(=214.58)(497.11)

СИМЕУНОВИЋ, Марина, 1985-

„Delimo“ : međugeneracijsko mentorstvo u romsko-ženskom pokretu /
[autorka Marina Simeunović].

- Beograd : Bibija-romski ženski centar, 2025 (Beograd : Copy world bsk).

- 55 str. : ilustr. ; 21 cm

Kor. nasl. - Podatak o autorki preuzet iz kolofona. - “Ova brošura je nastala u okviru projekta „Zaustavimo nasilje – Ostvarimo ravnopravnost”, koji zajednički sprovode agencije UN-a u Srbiji, UNDP, UNFPA, UNICEF i UN Women, u partnerstvu sa Vladom Republike Srbije, uz podršku Vlade Švedske...”-->prelim. str. -

Tiraž 200. - Deo sadržaja dostupan očitavanjem QR koda. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-904638-1-7

a) Ромкиње -- Друштвени положај -- Србија b) Ромкиње -- Социјална интеграција -- Србија

COBISS.SR-ID 182362377
